

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

Přechod podílu v družstvu

Oliver Zrno

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická – katedra obchodního práva

Diplomová práce

Přechod podílu v družstvu

Oliver Zrno

Studijní program – Právo a právní věda

Vedoucí práce – JUDr. Kateřina Burešová, Ph.D.

Fakulta právnická

Prohlášení

Tímto prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Přechod podílu v družstvu*“ vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury a dalších pramenů.

V Plzni, dne 30.3.2024

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat JUDr. Kateřině Burešové, Ph.D. za vstřícnost a nápomocnost při vedení této diplomové práce.

Obsah

1	Úvod	3
2	Stručný historický exkurs družstevnictví.....	5
2.1	Vzrod družstevnictví	5
2.2	Počátky družstevnictví na našem území.....	6
2.3	Vývoj legislativního rámce pro družstevnictví.....	8
3	Družstevní podíl	10
3.1	Vznik a zánik družstevního podílu.....	11
4	Přechod podílu v družstvu	14
4.1	Obecná rovina	14
4.2	Legislativní rámec přechodu družstevního podílu	14
4.3	Přechod družstevního podílu dle pozitivní úpravy	15
4.4	Zvláštní úprava přechodu družstevního podílu.....	18
4.5	Specifické situace, které mohou nastat při přechodu	20
4.5.1	Problematika přechodu družstevního podílu do spoluvlastnictví	20
4.5.2	Problematika vlivu společného jmění manželů na přechod družstevního podílu	21
4.5.3	Problematika odúmrti.....	22
4.5.4	Problematika splynutí a rozdělení družstevního podílu	23
4.6	Převod oproti přechodu družstevního podílu.....	24
4.7	Proces přechodu družstevního podílu z praktického hlediska.....	25
4.7.1	Dědické řízení v rámci jehož je obsažen družstevní podíl	26
4.7.2	Přechod družstevního podílu v rámci přeměny obchodní společnosti.	
5	Užití inovativních technologií pro družstevnictví a přechod družstevního podílu.....	28
5.1	Technologie sdílených registrů založená na blockchainu	29
5.1.1	Architektury Blockchain D.L.T.	30
5.1.2	Verifikační konsenzus pro propis dat do blockchainu.....	31

5.1.3	P.o.W. model	32
5.1.4	P.o.S. model	32
5.1.5	P.o.A. model.....	33
5.1.6	R.o.R. model.....	34
5.1.7	Relevance pro družstevnictví a přechod družstevního podílu	34
5.2	Využití smart contracts v družstevnictví	35
5.2.1	Relevance chytrých smluv pro družstevnictví a přechod družstevního podílu	
5.2.2	Problematika právní relevance chytrých smluv.....	37
5.3	Využití A.P.I.s.....	38
5.3.1	Relevance A.P.I. pro družstevnictví a přechod podílu v družstvu ...	38
5.4	Tokenizace	39
5.4.1	Relevance tokenizace pro přechod družstevního podílu	40
5.5	Ideální systém pro inovativnější přechod podílu v družstvu	41
5.6	Problémy využití inovativních technologií pro družstevnictví a přechod podílu v družstvu	47
6	Závěr	50
7	Cizojazyčné resumé	52
8	Seznam použitých pramenů	53

1 Úvod

Diplomová práce se věnuje problematice přechodu podílu v družstvu. Pro správné pochopení právního rámce přechodu podílu v družstvu je třeba napřed uvést družstevnictví jako takové z pohledu stručného historického exkursu kapitoly první, kde se práce věnuje zejména vzrodu družstevnictví a pojednává o vzniku prvních družstev, jako například, Rochdale Society of Equitable Pioneers, Spolok gazdovský na Slovensku nebo Pražský potravní a spořitelní spolek. Historický exkurs dále nastiňuje vývoj pozitivní úpravy družstevnictví na našem území od dob Rakouska-Uherska až po současnost s představením historických předpisů týkajících se přechodu družstevního podílu. Významnou součástí pro správné uchopení přechodu podílu v družstvu jsou základní pojmy jako jsou družstevní podíl, vznik a zánik družstevního podílu, které jsou osvětleny z pozitivněprávního hlediska v této práci. Významnými a nejrelevantnějšími kapitolami této práce jsou kapitola pojednávající o samotném přechodu družstevního podílu z pozitivněprávního pohledu u družstev podle obecné části hlavy šesté zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (dále „Z.O.K.“) a zvláštní úpravy obsažené v samotném Z.O.K. nebo dalších předpisech, jako například zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev.

Dále je věnována pozornost četným specifickým přechodům, tedy zvláštním, a ne vždy jednoduše řešeným situacím, které mohou být při přechodu družstevního podílu problémové. Jmenovitě se jedná o řešení problematiky odúmrti, spoluvlastnictví družstevního podílu nebo rozdělení družstevního podílu. Práce také pojednává o samotném přechodu družstevního podílu fyzických, či právnických osob z praktičtějšího hlediska, kdy se kapitoly věnují řízení o pozůstalosti v rámci přechodu družstevního podílu fyzických osob a procesu přeměn obchodních společností a družstev u přechodu družstevního podílu osob právnických.

Významnou součástí práce zejména pro budoucí užití je kapitola navrhuje využití různých inovativních technologií z oblasti I.C.T. v družstevnictví a přechodu družstevního podílu. Jmenovitě kapitola pojednává o možnostech využití technologie sdílených registrů pro sdílení relevantních dat napříč družstvem nebo jinou institucí a umožnění pro družstvo nebo jiné instituce méně zatěžující, bezpečný přechod družstevního podílu s možností automatizace určitých procesů.

Práce pojednává zejména o implementaci blockchainu, jež je podkategorií technologie sdílených registrů. Implementace je navrhována na institucionální úrovni, kdy je blockchain použit například pro správu relevantních evidencí, či rejstříků využitelných pro proces přechodu družstevního podílu. Práce také pojednává o implementaci centrálního blockchainového ekosystému pro evidence nebo seznamy vedené osobami veřejného práva.

Práce dále nastiňuje využití tzv. „*smart contracts*“ neboli chytrých smluv pro automatizaci některých procesů relevantních pro přechod družstevního podílu, kdy při řádném naprogramování jsou chytré smlouvy schopny automatizovat určitá právní jednání v družstevnictví a přechodu družstevního podílu. Pro řádnou implementaci chytrých smluv je ale třeba analyzovat právní rámec, zda mohou mít dle platného práva chtěnou právní relevanci. Tuto problematiku práce rozvíjí v kapitole „*Problematika právní relevance chytrých smluv*“.

Práce se dále zabývá smysluplností tokenizace pro transformaci družstevních podílů do digitálního světa umožňující inovativnější nahlížení na družstevní podíl a jeho přechod.

2 Stručný historický exkurs družstevnictví

2.1 Vzrod družstevnictví

Družstevnictví jako takové mělo za relativně krátkou éru svojí existence mnoho podob, na rozdíl od jiných obchodních korporací patří družstva mezi nejmladší formu. Ať už zastávala družstva vícero podob, hlavní rysy byly společné, a to zejména vzájemná podpora svých členů nebo podílení se na správě družstevních věcí samotnými členy. Počítalo se také se ziskem, ale v mnohých družstvech byl primárně kladen důraz na podporu samotných členů a zisk družstva byl vnímán sekundárně.

První družstva se začala objevovat v období druhé průmyslové revoluce. Hlavním motorem pro sdružování se byla doba samotná, protože v důsledku zmíněné revoluce a rychlých změn přišly nejisté časy negativně ovlivňující zaměstnanost, pracovní prostředí a nízké platy¹. Jako vůbec první družstvo svého druhu se objevilo v roce 1844 ve Spojeném království. Družstvo neslo název „*Rochdale Society of Equitable Pioneers*“ a mělo ambici v podpoře jejich členů v oblasti obchodu, výstavby nemovitostí nebo výroby.

V literatuře se často setkáváme s tvrzením, že bylo družstvo založeno za účelem podpory tkalců flanelutedy „*flannel weavers*“ nebo, že byla většina členů tkalci², toto tvrzení je ale značně nepřesné, protože z původních dvaceti osmi členů³ bylo tkalců flanelu pouhých osm a další členský substrát se v počátku působení družstva skládal z podporovatelů owenismu⁴, chartistů⁵, již zmíněných výrobců

¹ N. STEARNS, Peter. *The Industrial Revolution in World History*. Westview Press, 2013. ISBN 978-0-8133-4730-1, s. 327

² Viz. ČÁP, Zdeněk; ČÁP Jiří a Miroslav MACHALA. *Družstvo v novém soukromém právu a v právní praxi*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-094-4, s. 368

³ ROCHDALE PIONEERS MUSEUM. *A History of the Co-operative Movement: from the Rochdale Pioneersto the Present Day*. 2021

⁴ Owenismus je sociálně-ekonomický filozofický směr zakládající na sdružování jednotlivců ve společnosti do spolupracujících, produktivních a samostatných komunit – často označovány jako „*vesnice spolupráce*“. (populární zejména v první polovině 19. století)

⁵ Příslušníci demokratického hnutí ve Spojeném království požadující demokratizaci politického systému.

flanelu⁶ a dalších. Vliv tzv. Rochdalských pionýrů na společnost ve Spojeném království byl jedním z mnoha impulsů k prosazení silnější demokratizace v pozdějších letech⁷, protože činnost družstva prokazovala, že mnozí ne toliko majetníci, což velká část členů v porovnání s ostatními v podnikatelské sféře bezpochyby byla, mohou prosazovat zdravé a prospěšné zájmy. V celosvětovém měřítku vznik a fungování Rochdalských pionýrů hlavně v kontextu tzv. Rochdalských principů inspirovalo mnohé k založení vlastních družstev, ku příkladu v Německu, kde byl jedním z prvních průkopníků ideje družstev V.A. Huber.. Dále bylo ovlivněno družstevní smýšlení v Itálii, Dánsku a Československu⁸.

2.2 Počátky družstevnictví na našem území

Na našem území začala družstva vznikat v podstatě hned po vzniku již zmiňovaného Rochdale Society of Equitable Pioneers. Navzdory v porovnání se současností ne tak přítomné globalizaci se zprávy o úspěších Rochdalských pionýrů šířily Evropou velice rychle, a tak na Slovensku vzniká v roce 1845 tzv. Spolok gazdovský na Slovensku, jehož činnost se soustředila zejména na poskytování úvěrů jak členům, tak nečlenům⁹. Na území nynější České republiky jako první družstvo vzniká Pražský potravní a spořitelní spolek, který byl soustředěn na podporu členů v oblasti obstarávání zboží, jako například potraviny a topivo, nebo v oblasti poskytování úvěrů členům¹⁰. Později vznikala další

⁶ FAIRBAIRN, Brett. *THE MEANING OF ROCHDALE: THE ROCHDALE PIONEERS AND THE CO-OPERATIVE PRINCIPLES*, Working or Discussion Paper. Saskatoon, Kanada: University of Saskatchewan, 1994. s.70. strana 4-7

FAIRBAIRN, Brett. *THE MEANING OF ROCHDALE: THE ROCHDALE PIONEERS AND THE CO-OPERATIVE PRINCIPLES*, Working or Discussion Paper. Saskatoon, Kanada: University of Saskatchewan, 1994. s.70. strana 17

⁸ FAIRBAIRN, Brett. *THE MEANING OF ROCHDALE: THE ROCHDALE PIONEERS AND THE CO-OPERATIVE PRINCIPLES*, Working or Discussion Paper. Saskatoon, Kanada: University of Saskatchewan, 1994. s.70.strana 17

⁹ MILOV, Milo Ján. *Slovenské družstevníctvo v prehľade*. Bratislava: Prípravný výbor Storočnice slovenského družstevníctva, 1947

¹⁰ NĚMCOVÁ, Lidmila. *Vybrané kapitoly z českého družstevnictví*. Praha: Družstevní asociace ČR, 2001. ISBN 80-238-7912-X

družstva, která lze zdlouhavě dělit na jednotlivé oblasti činnosti. Mezi populárními druhy byla zejména družstva spotřební, hospodářská, výrobní, zemědělská nebo později bytová a stavební. Právě rozmanitost družstevnictví byla bezesporu jedním z faktorů pro sdružování jednotlivých družstev do svazů nebo ústředí, kdy se vznikem většího množství družstev bylo s narůstajícím počtem konkurentů výrazněji složitější prosazovat relevantní zájmy. Mezi prvními se na našem území objevily Jednota založen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v roce 1884 a Ústřední jednota hospodářských družstev v roce 1896¹¹.

Největší rozmach družstevnictví zaznamenalo za doby meziválečné, kdy ke konci roku 1922 u nás působilo 11 822 družstev z toho okolo 45 % z celkem 11 822 družstev byla družstva úvěrová a spořitelní¹². V období druhé světové války byla družstva z důvodu nehostinné politické situace, kdy ideologie svobodné vnitřní správy družstev nebyla vládnoucím režimem vnímána pozitivně zasáhlo družstevnictví na našem území recesi. Velkou pozornost měla družstva zemědělská, která ve válečném období a období komunistického režimu začala být z části nebo úplně spravována centralizovaně a trpěla preferencí přistupování k regulaci družstev spíše z pohledu centralizovaného regulátora, než samovolného trhem utvářeného vývoje^{13, 14, 15}. Po sametové revoluci se začalo družstevnictví stabilizovat a do současnosti utváří stabilní součást typů obchodních korporací. Nejpopulárnějšími družstvy u nás jsou družstva bytová, úvěrová a spotřební¹⁶.

¹¹ BUGAN, Patrik. *Historie, vývoj, současnost a budoucnost družstevního peněžnictví v České republice, resp. Československu*. Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta

¹² ČÁP, Zdeněk, Jiří ČÁP a Miroslav MACHALA. *Družstvo v novém soukromém právu a v právní praxi*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-094-4, strana 19

¹³ V literatuře jsou zmíněné přístupy často označovány jako „*market-led and legislator-led approach*“.

¹⁴ Tento přístup zasahoval všechna družstva.

¹⁵ ČÁP, Zdeněk, Jiří ČÁP a Miroslav MACHALA. *Družstvo v novém soukromém právu a v právní praxi*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-094-4, strana 20

¹⁶ České družstevnictví a vybrané statistické údaje za rok 2022, Praha 2023, Družstevní asociace ČR

2.3 Vývoj legislativního rámce pro družstevnictví

Každá inovace v právním světě nesla jakousi počáteční nejistotu, kdy nejrůznější novoty nesly minimální nebo úplně chybějící váhu regulace. U družstevnictví tomu nebylo jinak. Na našem území se družstva, jak bylo zmíněno v předešlém segmentu, začala objevovat od roku 1844. Družstva v té době regulačně spadala pod výdělečné spolky s právním rámcem vymezeným takzvaným starým spolkovým zákonem, tedy císařským patentem č. 253/1852 ř.z., ze dne 26. listopadu 1852, v rámci jehož družstva spadala pod definici spolků dle ustanovení §1 bodu a) a to jako spolky, které mají podle společenského pravidla (v současnosti označovány jako stanovy) daná pravidla pro vstup předem neomezeného počtu členů¹⁷. Patent ale úplně opomíjel hlavní ideu družstevnictví, a to podporu svých členů.

První zákonná úprava, kde byla družstva upravována přímo byl zákon č. 70 ř. z., o společenstvech pro napomáhání živnosti a hospodářství z roku 1873, který byl u nás účinný až do roku 1954. Družstva ještě nenesla stejné označení jako v současné době, ale byla regulována pod pojmem „*spolky*“ nebo „*společenstva*“. Zákon vysloveně v ustanovení §1 udává, že se vztahuje ke spolkům s neurčitým počtem členů a jejich podpoře. Na našem území je tento zákon první přímou regulací družstev.

Další vývoj střídal regulatorní nahlížení na úpravu družstev, kdy se střídaly legislativní rámce ve formě sektorových zákonů a legislativní rámce s jedním obecným předpisem. Příkladem jsou zákony č. 53/1954 Sb., o lidových družstvech a družstevních organizacích a č. 27/1959 Sb., o družstevní bytové výstavbě, které byly následně v roce 1964 zrušeny unifikovanějším předpisem č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník. Velkou pozornost mělo, jak již bylo řečeno v dobách nadvlády komunismu zemědělské družstevnictví, které většinou unikalo zobecnování družstevní legislativy, příkladem je zákon č. 94/1988 Sb., o bytovém, spotřebním a výrobním družstevnictví, který novelizoval hospodářský zákoník. Ten ale neobsahoval sektorovou úpravu zemědělského družstevnictví, která byla v podstatě od roku 1949 (zákon č. 69/1949 Sb., o jednotných zemědělských družstvech) až do roku 1992, kdy nabyl 1. ledna účinnost zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, samostatná.

¹⁷ §1 bod a) Císařský patent č 253/1852 ř.z.

S přechodem družstevního podílu, respektive s přechodem nebo děděním práv a povinností v družstvu dřívější úpravy mnohdy nepočítaly. Již zmíněná první úprava vysloveně pracující s družstvy, a to zákon č. 70/1873 ř. z., o společenstvech pro napomáhání živnosti a hospodářství dědění družstevního podílu neupravoval a s dědici počítal jen v kontextu věřitelů v ustanovení § 55, kde byli dědicové zmíněni takto: „Členové, kteří ze společenstva vystoupili, též dědicové jejich právi jsou věřitelům společenstva po čas promlčení ze všech závazků, v kteréž společenstvo vešlo až do té chvíle, kdy vystoupili.“. Dále zákon počítal s dědici v kontextu závazků v ustanovení § 78 takto: „Člen vystoupilí nebo jeho dědicové právi jsou ještě rok po roce závodním, v němž člen vystoupil, ač není-li ve smlouvě společenské ustanoveno, že mají býti právi děle, jsouť pak právi ze všech závazků, v které společenstvo až do vystoupení člena vešlo.“. Ani úprava zákona č. 53/1954 Sb., o lidových družstvech a družstevních organizacích nepočítá s přechodem družstevního podílu, ale pamatuje na vypořádací podíl, který vznikne dědici po smrti původního člena družstva¹⁸. Ani další družstevní zákony výslovně s přechodem členského podílu výslovně nepočítají. Zpravidla upravují jen vypořádací podíl¹⁹.

Prvním zákonem výslovně upravujícím přechod družstevního podílu je zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, jež nepoužívalo termín „družstevní podíl“, ale „členská práva a povinnosti“. Členská práva a povinnosti fyzických osob mohou přecházet na dědice za velice obdobných podmínek jako v současné úpravě. Právní nástupce fyzické osoby může požádat družstvo o členství, kdy zákon nebo stanovy mohou modifikovat nebo úplně vyloučit přechod členských práv a povinností²⁰. Obdobně zákonodárce upravuje také přechod členských práv a povinností ve vztahu k bytovým družstvům, kdy pro přechod členských práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu není vyžadován souhlas družstva²¹. Zákonodárce ve zmíněném předpisu upravuje přechod členských práv a povinností poněkud benevolentněji oproti současné úpravě, kdy zaniklá právnická osoba nemusela

¹⁸ § 12 odst. 2 zákona č. 53/1954 Sb., o lidových družstvech a družstevních organizacích

¹⁹ Viz. ustanovení § 11 bod d) a e) zákona č. 94/1988 Sb., zákona o bytovém, spotřebním a výrobním družstevnictví

²⁰ § 232 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

²¹ § 232 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

žádat družstvo o souhlas s přechodem a automaticky, pokud existuje právní nástupce, členská práva a povinnosti přecházely na právního nástupce²².

V současnosti je družstevnictví upraveno mnoha předpisy, ačkoli mezi základními kameny legislativního rámce jsou zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech a zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Sektorové úpravy v současnosti v obecné rovině obsahují zákon č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti, který reaguje na přímo použitelné nařízení Rady ES č. 1435/2003 ze dne 22.7.2003 o statutu evropské družstevní společnosti; zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech.

Pro přechod družstevního podílu jsou relevantními předpisy, mimo již zmíněných zejména zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád.

3 Družstevní podíl

Pro pochopení problematiky přechodu družstevního podílu je třeba podíl jako takový definovat. Pozitivní úpravu družstevního podílu obsahuje zákon o obchodních korporacích v hlavě šesté, kde je definován jako podíl, který představuje práva a povinnosti člena plynoucí z členství v družstvu²³. Úprava tedy napovídá, že se jedná o jakýsi soubor práv a povinností člena vůči družstvu, ale konkrétní povinnosti nebo práva zákon jen nastiňuje. Lze dovodit záměr zákonodárce definovat jen základní práva a povinnosti člena s volností další úpravy prostřednictvím stanov družstva. Družstevní podíl lze dle ustanovení §489 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále „*N.O.Z.*“) kvalifikovat jako věc, ergo vlastník věci s ní může v mezích zákona disponovat, pro tuto práci nejrelevantnější je právo družstevní podíl převést nebo samotný přechod družstevního podílu jako věci v důsledku zániku právnické osoby jako člena s právním nástupcem nebo smrtí fyzické osoby.

²² § 232 odst. 4 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

²³ § 595 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

3.1 Vznik a zánik družstevního podílu

Aby s družstevním podílem mohlo být nakládáno ve formě převodu nebo přechodu, musí daný podíl vzniknout nebo zaniknout. Pozitivní úprava sice výslovný vznik a zánik družstevního podílu nezmiňuje, ale zmiňuje vznik a zánik členství. Družstevní podíl je vymezen jako práva a povinnosti člena plynoucí z členství v družstvu²⁴, proto lze dovodit, že zákonodárce měl nejspíše v případě pozitivní úpravy vzniku a zániku členství obsažené v ustanoveních §577 a §610 Z.O.K. na mysli také vznik nebo zánik družstevního podílu. Tento fakt podporuje také nespočet monografií v mnoha aspektech pojednávající o členství jako synonymu pro družstevní podíl²⁵. Lze tak usoudit také z pohledu minulých úprav, kdy například v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, který byl předchůdcem nynější úpravy je v ustanovení § 227 pracováno v podobném kontextu, jako v nynější úpravě s termínem „členství“.

Vznik družstevního podílu obecně vzniká jen za splnění všech podmínek, které udává zákon a stanovy²⁶. Kategorizovat lze na tři způsoby, kdy může vzniknout. Prvním a dá se říci originárním, tedy neodvozeným způsobem vzniká družstevní podíl při samotném založení družstva, zde nehraje roli forma založení družstva na ustavující schůzi nebo bez ustavující schůze. Důležité zmínit, že členství, tudíž také družstevní podíl může vzniknout až ve formálně existující společnosti, v případě nově vzniklého družstva je spojen den vzniku družstevního podílu s dnem zápisu do obchodního rejstříku, pozitivní úprava výslovně používá pro označení dne zápisu termín „den vzniku“²⁷.

Druhým způsobem, jak vzniká družstevní podíl je přijetím za člena na základě přihlášky obsahující zákonem stanovené náležitosti²⁸. Oproti vzniku následujícímu zakladatelskému právnímu jednání zde platí, že pokud není dáno

²⁴ § 595 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

²⁵ Například POKORNÁ, Jarmila, Jan LASÁK a Josef KOTÁSEK. *Družstvo v novém soukromém právu a v právní praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-867-2, kapitola 15

²⁶ § 577 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

²⁷ § 577 odst. 1 bod a) zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

²⁸ § 577 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

jinak, zejména pokud představenstvo nebo jiný orgán družstva²⁹ spojí vznik členství s jiným dnem, vzniká družstevní podíl dnem rozhodnutí o přijetí za člena³⁰.

Třetím a posledním způsobem, pro účely diplomové práce nejrelevantnějším, je vznik družstevního podílu převodem nebo přechodem. V případě převodu vzniká družstevní podíl dvoustranným právním jednáním převodce a nabyvatele dnem doručení účinné smlouvy o převodu nebo doručení prohlášení převodce a nabyvatele o uzavření smlouvy o převodu. Podobně jako u vzniku na základě přihlášky lze účinky smlouvy modifikovat, aby nastaly později³¹. Přechodem vzniká družstevní podíl rozdílně u fyzických osob a u osob právnických. V kontextu vzniku družstevního podílu přechodem mluvíme o stavu, kdy podíl zaniklého člena přejde na právního zástupce a tím vznikne podíl nový. Právní účinky nastávají u právnických osob dnem zápisu do obchodního rejstříku a u osob fyzických zpravidla dnem usnesení o dědictví dle ustanovení § 123 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále „Z.Ř.S.“).

Zánik družstevního podílu v porovnání se vznikem obsahuje vícero proměnných, které mohou ovlivnit, zda bude podíl nadále existovat nebo zanikne. Pozitivní úprava v ustanovení § 610 Z.O.K. obsahuje celkem jedenáct způsobů, jak může družstevní podíl zaniknout. Pro diplomovou práci jsou nejrelevantnější zániky družstevního podílu převodem, přechodem, smrtí člena družstva a zánikem právnické osoby, která je členem družstva.

Při převodu družstevního podílu na základě dvoustranného právního jednání převodce a nabyvatele, tedy dosavadního člena a druhé osoby, podíl dosavadního člena zaniká a vzniká nabyvateli. Výjimkou je situace, kdy není převáděn celý družstevní podíl, ale podíl je rozdělen, ergo vzniká nový podíl, ale původní podíl nezaniká. V praxi se s touto situací lze setkat například v družstvech bytových, kdy je v kontextu ustanovení § 738 odst. 2 a 3 Z.O.K. rozdělen družstevní podíl původně obsahující minimálně dva družstevní byty. Původní podíl je tedy dělen na dva, či více separátních podílů obsahující každý jeden nebo více bytů. Zároveň ale platí, že je třeba určit, s kterým družstevním podílem je spojen nájem jakého

²⁹V případě přijetí člena, který vnese nepeněžitý vklad dle ust. § 573 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, rozhoduje členská nebo ustavující schůze.

³⁰ § 577 odst. 1 bod b) zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

³¹ § 601 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

družstevního bytu³². Právní účinky zániku podílu převodem jsou jakou vzniku podílu převodem spjaty s doručením účinné smlouvy o převodu nebo doručení prohlášení o uzavření smlouvy o převodu³³.

Přechodem zaniká družstevní podíl v důsledku právní události, tedy zániku dosavadního člena. Mimo právní událost je předpokládána existence právního nástupce. V literatuře se mnohdy setkáváme s názorem, že přechod družstevního podílu je nezávislý na vůli zaniklého člena, například komentář JUDr. Zdeňka Čápa k ustanovení § 602 Z.O.K., kde uvádí, že: „*Na rozdíl od převodu družstevního podílu, který je důsledkem vůle převádějícího a přejímajícího člena, je přechod družstevního podílu na vůli dosavadního člena družstva nezávislý...*“. Tento názor není úplně přesný, sice u fyzických osob přechází podíl v důsledku smrti zůstavitele, tedy přechod není závislý na jakémkoli jednání vyjma *mortis causa*, to sice může určovat právního nástupce, ale není zřejmé, zda určená osoba bude po dědickém řízení opravdu právním nástupcem. U právnických osob musí přechodu družstevního podílu předcházet souhlas představenstva družstva s přechodem. Zde lze tedy předpokládat vůli dosavadního člena spočívající v žádosti, kterou musí dosavadní člen vynaložit, aby po udělení souhlasu s přechodem podíl přešel.

Relevantním pro diplomovou práci je také způsob zániku, kde sice dosavadní člen zanikne, u fyzických osob smrtí a u právnických osob zánikem, ale s rozdílem, že zde nefiguruje právní nástupce. Dále se jedná o situaci, kdy by sice za obecných podmínek existoval právní nástupce, typicky u fyzických osob dědic, ale přechod podílu je zákonem například dle § 763 odst. 2 Z.O.K. nebo stanovami vyloučen. Zánik družstevního podílu může být tedy spojen s neexistencí právního nástupce nebo s vyloučením přechodu družstevního podílu.

Pro vznik a zánik družstevního podílu platí, že samotný vznik a zánik družstevního podílu je zapisován do seznamu členů. Pozitivní úprava dle ustanovení § 580 odst. 1 Z.O.K. pověřuje družstvo vedením seznamu, zpravidla je veden představenstvem³⁴. Může ale nastat situace, kdy je tato činnost delegována

³² § 738 odst. 3 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

³³ § 601 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

³⁴ § 163 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

stanovami nebo jinak³⁵ na jiného člena představenstva. Přechod družstevního podílu by byl vyznačen jako zánik družstevního podílu dle ustanovení § 610 bod e) Z.O.K. a následně vznik družstevního podílu by byl vyznačen dle ustanovení § 577 odst. 1 bod c) Z.O.K.. V obou instancích by byl zapsán též den jejich vzniku, či zániku³⁶.

4 Přechod podílu v družstvu

4.1 Obecná rovina

Jak již bylo nastíněno družstevní podíl je majetkem člena, který s ním může v rámci vlastnického práva, v míře, jakou zákon povoluje disponovat. Lze tedy přenášet podíl z jedné osoby na další, nahraje zde roli, zda se jedná o osobu fyzickou nebo právnickou. Zmíněného přenosu lze dosáhnout dvěma způsoby. Prvním způsobem, jak lze podíl jedné osoby přenést k druhé je tzv. převod podílu obsažen v § 599 a násl. Z.O.K., kdy zpravidla dosavadní člen družstva převede svůj podíl na nabyvatele, více bude rozvedeno v další podkapitole. Druhým způsobem, jak lze přenášet podíl je tzv. přechod podílu, kdy se jedná o přechod družstevního podílu v důsledku zániku původního člena. Zánik původního člena, tedy člena, kterého podíl přechází na právního nástupce, konstituuje v obecné rovině určitá právní skutečnost: v případě osob fyzických je to smrt a v případě osoby právnické je to zánik. Pozitivní úprava předpokládá pro přechod družstevního podílu existenci právního nástupce a splnění podmínek daných pro přechod právním nástupcem.

4.2 Legislativní rámec přechodu družstevního podílu

Legislativní rámec lze vnímat jako jakýsi okruh nebo vymezení, ve kterém se v tomto případě přechod družstevního podílu pohybuje. Přechod družstevního podílu upravuje pozitivní úprava dá se říci dualisticky. Na jedné straně je přechod družstevního podílu upravován nepřímou v podobě dědického práva obsaženého v hlavě třetí zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v podobě řízení o pozůstalosti obsažené v hlavě třetí zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních

³⁵ Například jednacím řádem představenstva.

³⁶ § 580 odst. 2 bod b) zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

soudních, v podobě přeměn obchodních společností v zákoně č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev nebo v relevantních částech práva notářského, zejména v zákoně č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti. Na straně druhé je přechod družstevního podílu upraven konkrétně, a to v hlavě šesté zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech nebo v zákoně č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech.

4.3 Přechod družstevního podílu dle pozitivní úpravy

Z dříve zmíněného legislativního rámce je pro pozitivní úpravu konkrétní nejrelevantnější hlava šestá a oddíl čtvrtý zákona o obchodních korporacích³⁷, zejména pak § 602 a následující, které představují obecnou úpravu přechodu družstevního podílu. Je důležité říci, že samotný přechod může být omezen nebo jinak ovlivněn jak zákonem, tak v některých případech stanovami, jak je patrné právě z ustanovení § 602 Z.O.K., který určitou míru modifikace stanovami předpokládá.

Nezanedbatelnou roli hraje, zda zaniklý člen družstva je fyzická nebo právnická osoba, zejména v procesu přechodu, kdy u osob fyzických podíl přechází v rámci řízení o pozůstalosti na dědice. U přechodu družstevního podílu právnických osob přechází podíl na právního nástupce v rámci přeměn obchodních společností. Pozitivní úprava používá oba termíny, jak „dědic“, tak „právní nástupce“, lze tedy z terminologie úpravy mnohdy, ale nikoli vždy vydedukovat, kdo je původním vlastníkem podílu, zejména pokud zákonodárce zmiňuje jen termín dědice, lze mít za to, že původním vlastníkem družstevního podílu byla fyzická osoba. U terminologie právního nástupce není v mnoha případech, ze strany zákonodárce zcela záměrně, patrné, zda je původním vlastníkem družstevního podílu osoba fyzická, či právnická.

Nutno podotknout, že zákonodárce terminologii neudržuje konzistentní, příkladem může být ustanovení § 737 Z.O.K., kde sice zákonodárce pracuje s termínem „dědic“, který není v kontextu možnosti existence členství právnické osoby, pokud není omezeno nebo vyloučeno stanovami³⁸, použit zcela přesně.

³⁷ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

³⁸ § 735 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

Důvodem pro tento závěr je zejména fakt, že u právnických osob nemůže po zániku dojít k dědění³⁹ nebo kontext ustanovení § 1475 odst. 3 N.O.Z. vysloveně upravující, že „Komu náleží dědické právo, je dědic, a pozůstalost ve vztahu k dědici je dědictvím.“. Proto je třeba vnímat pozitivní úpravu mnohdy očima spíše pohledem logickým oproti striktně jazykovým.

Pozitivní úprava pracuje se situacemi zabraňujícími přechodu družstevního podílu. Základním požadavkem pro přechod družstevního podílu je způsobilost právního nástupce být členem, a pokud je členství v družstvu podmíněno pracovním poměrem člena k družstvu jako je to například u výrobních družstev⁴⁰, může podíl přejít jen na osobu, která je již zaměstnancem družstva nebo se jím stane⁴¹. Situace, kdy je přechod vyloučen nebo jinak modifikován jsou často spojeny se základními principy družstva, jako je dobrovolnost účasti v družstvu nebo s činností družstva, kdy by přechod družstevního podílu byl nežádoucí.

Základní situace, ve které družstevní podíl nemůže přejít na dědice nastane, pokud samotný dědic nechce být členem družstva. Zákonodárce ale dědici zároveň nastavuje časový rámec, ve kterém lze účast v družstvu vypovědět. Časový rámec je obsažen v ustanovení § 603 Z.O.K., to udává, že výpověď musí být učiněna bez zbytečného odkladu. Pokud není výpověď učiněna bez zbytečného odkladu, musí výpověď dědic podat nejpozději do tří měsíců ode dne potvrzení nabytí dědictví⁴², k pozdějším výpovědím se nepřihlíží. Problematická může v tomto případě být účast dědice na činnosti družstva. Přesněji, zda se dědic musí v době výpovědi, v případě přechodu jsou to tři měsíce, účastnit na činnosti družstva. Zákonodárce tuto problematiku upravuje v druhém odstavci § 603 Z.O.K., kde není oprávnění na podílení se na činnosti družstva dovoleno. Řádně podaná výpověď dle třetího odstavce § 603 Z.O.K. má účinky nevzniku členství *ex tunc*. Účinky řádně podané výpovědi při přechodu jsou relevantní zejména v kontextu výčtu způsobů zániku členství § 610 Z.O.K., kde není výpověď dědicem uvedena z důvodu právě neexistence členství *ex tunc*, ergo pokud členství již od počátku

³⁹ Dle ust. §1479 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, vzniká dědické právo smrtí zůstavitele, nikoli zánikem právnické osoby.

⁴⁰ POKORNÁ, Jarmila, Jan LASÁK a Josef KOTÁSEK. *Družstvo v novém soukromém právu a v právní praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-867-2, s. 520. str. 397

⁴¹ § 598 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

⁴² § 603 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

neexistovalo, neplatí pro něj zánik členství dle §610 ZOK, který předpokládá zánik již existujícího členství.

S principem dobrovolnosti je spojena také situace, kdy je přechod družstevního podílu stanovami modifikován. Sice je stále zachován princip dobrovolnosti předpokládající dobrovolnou účast na činnosti družstva, ale samotný přechod družstevního podílu je stanovami modifikován tak, aby před vznikem členství přechodem byl dán souhlas představenstva⁴³.

Při souhlasu představenstva se nabízí vznik nežádoucího stavu, kdy sice dědic družstevního podílu o udělení souhlasu řádně požádá, ale představenstvo mlčí. Nežádoucí situaci zákonodárce ošetřil ustanovením §604 odst. 3 ZOK, který umožňuje podílu přejít i bez výslovného souhlasu představenstva, pokud uplyne třicet dnů ode dne žádosti o udělení souhlasu má se za to, že představenstvo s přechodem a následným vznikem členství souhlasí. V případě vyslovení souhlasu se vznikem členství dědice se má za to, že byl dědic členem ode dne smrti zůstavitele⁴⁴. Naopak v případě vyslovení nesouhlasu představenstvem sice podíl v rámci dědictví dědic materiálně získá, ale pokud představenstvo nevysloví souhlas, nebude moci přejít, a tedy zanikne. Účinky zániku zakládají právo na vypořádání⁴⁵ ve formě vypořádacího podílu, který zákon dovoluje upravit stanovami⁴⁶. Pokud není upraven do zákonem dovolené podoby⁴⁷ stanovami použije se ustanovení §623 ZOK, které stanovuje výpočet vypořádacího podílu „*Vypořádací podíl se určí poměrem splněné vkladové povinnosti člena, kterému v daném účetním období zaniklo členství, k členskému vkladu vůči souhrnu splněných vkladových povinností všech členů k členským vkladům k poslednímu dni tohoto účetního období.*“

Obecná pozitivní úprava v hlavě šesté ZOK dále upravuje situaci, kdy původním vlastníkem družstevního podílu je právnická osoba, kdy specifíkem oproti fyzické osobě, že podíl přejde v důsledku smrti zůstavitele bez jakéhokoli projevu vůle zůstavitele. Toto ale u právnické osoby neplatí, jelikož sama právnická

⁴³ § 604 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

⁴⁴ § 604 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

⁴⁵ § 36 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

⁴⁶ § 625 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

⁴⁷ Zákon například nedovoluje stanovit lhůtu pro vyplacení vypořádacího podílu delší než dva roky.

osoba, pokud existuje právní nástupce a je zájem na přechodu družstevního podílu, musí ještě před zánikem právnické osoby požádat představenstvo družstva o udělení souhlasu s přechodem podílu⁴⁸. Aby mohl podíl řádně přejít, musí představenstvo družstva souhlas udělit před samotným zánikem právnické osoby. Zde udělení souhlasu upravuje zákonodárce odlišně od souhlasu s přechodem, pokud je originárním vlastníkem podílu fyzická osoba, a to tak, že podmínka přechodu družstevního podílu na základě souhlasu představenstva družstva musí být dodržena vždy bez ohledu na to, zda je tato situace upravena stanovami, či nikoli. Další odlišností oproti přechodu družstevního podílu podmíněného souhlasem představenstva družstva u fyzických osob je absence úpravy stavu, kdy představenstvo družstva žádost o udělení souhlasu opomene a neudělí ani souhlas ani nesouhlas, v tomto případě zákonodárce danou situaci neupravuje, ergo lze dovodit z ustanovení §605 odstavce 1 ZOK, že právnická osoba nezískala souhlas včas a podíl nepřechází na právního nástupce, který bude mít následně právo na vypořádání vyplacením vypořádacího podílu v souladu s ustanoveními § 36 Z.O.K. a § 623 Z.O.K..

4.4 Zvláštní úprava přechodu družstevního podílu

Zvláštní úpravu přechodu družstevního podílu v rámci Z.O.K. obsahují zejména díly druhý a třetí hlavy šesté, které upravují bytová a sociální družstva nebo zákon č. 87/1995 Sb. o spořitelních a úvěrních družstvech. Bytová družstva jsou dle ustanovení § 727 Z.O.K. zakládána za účelem zajištění bytových potřeb jejich členů, proto je členství v bytovém družstvu oproti obecné úpravě doplněno o práva a povinnosti zejména v návaznosti právě na uspokojování bytových potřeb. Přechod družstevního podílu v bytovém družstvu Z.O.K zmiňuje v ustanovení § 737, kde je zvláštností oproti obecné úpravě přechod jak základních práv a povinností, tak práva a povinnosti spojené s nájmem družstevního bytu nebo s právem na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu⁴⁹. Významným specifikem v kontextu přechodu družstevního podílu v bytovém družstvu je zákaz vyloučení přechodu družstevního podílu v bytovém družstvu v případě, že členovi

⁴⁸ § 605 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

⁴⁹ Zde zákonodárce termínem „družstevní byt“ označuje dle ustanovení § 729 také družstevní nebytový prostor.

svědčí právo nájmu nebo právo uzavření nájemní smlouvy⁵⁰. Zákonodárce rovněž v ustanovení § 738 odst. 1 Z.O.K. zakazuje, aby bylo rozdělení družstevního podílu stanovami vyloučeno. V druhém odstavci zmíněného paragrafu je ale přece jen rozdělení družstevního podílu zákonodárcem omezeno tak, že může nastat jen v případě, že je člen nájemcem alespoň dvou družstevních bytů.

Sociální družstvo dle pozitivní úpravy obsažené v díle třetím hlavy šesté Z.O.K, je družstvo, které svou činností směřuje k obstarávání potřeb znevýhodněných osob, zejména v oblastech pracovních příležitostí, sociálních služeb, zdravotní péče, vzdělávání nebo bydlení⁵¹. Zákonodárce omezuje členství fyzických osob, ale nikoli členství právnických osob, které ve zvláštní úpravě opomíjí. Fyzické osoby mohou být členy, jen za předpokladu, že vykonávají pro družstvo práci na základě pracovního poměru nebo jako dobrovolníci bez nároku na odměnu⁵² nebo je znevýhodněnou osobou, které je poskytována podpora v rámci činnosti družstva⁵³. Přechod družstevního podílu na jinou osobu by v této formě družstva byl z hlediska činnosti, kdy jsou členy dva typy osob, a to na jedné straně ti, kterým je činností družstva pomáháno a na straně druhé ti, kteří svojí činností v družstvu pomáhají, byl nežádoucí z důvodu specifčnosti činnosti členů, zejména v případech, kdy by družstevní podíl v rámci řízení o pozůstalosti přešel na dědice, který není znevýhodněnou osobou ani osobou, která má zájem na pomoci znevýhodněným osobám a je tedy zákonodárcem úplně zakázán⁵⁴.

Spořitelní a úvěrní družstva, pro která zákonodárce používá jednotný termín družstevní záložny jsou družstva, která pro svůj vznik potřebují povolení od České národní banky⁵⁵, jejich činnost spočívá mimo jiné⁵⁶ v přijímání vkladů a poskytování úvěrů členům⁵⁷. Přechod družstevního podílu v tomto typu družstva je stanoven obdobně jako v Z.O.K. Podíl tedy přechází na právního nástupce za předpokladu, že je nástupce osoba způsobilá ke členství dle podmínek daných

⁵⁰ § 602 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

⁵¹ § 758 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

⁵² Zde musí člen vykonávat práci mimo pracovní poměr.

⁵³ § 763 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

⁵⁴ § 763 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

⁵⁵ § 2a odst. 1 zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech

⁵⁶ § 3 zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech

⁵⁷ § 1 odst. 2 zákona č. 87/1995 Sb., o spotřebních a úvěrních družstvech

stanovami⁵⁸. Specifikem je přistupování k rozdělení družstevního podílu, kdy v družstevních záložnách⁵⁹ je ustanovením § 4 odst. 3 zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech, zakázán. V problematice splynutí družstevního podílu je u družstevních záložen specifický základní členský vklad, který při přechodu na právního nástupce, jež je členem téhož družstva se stává dalším členským vkladem člena⁶⁰.

4.5 Specifické situace, které mohou nastat při přechodu

Přechod družstevního podílu skrývá mnohdy dá se říci nespočet potenciálně sporných situací, kde nepostačí jen okrajová znalost problematiky, ale je vyžadována komplexní znalost pozitivní úpravy nebo judikatury. Problémové bývají zejména případy splynutí a rozdělení družstevního podílu, spoluvlastnictví družstevního podílu, problematika odúmrti nebo přechod družstevního podílu v režimu společného jmění manželů.

4.5.1 Problematika přechodu družstevního podílu do spoluvlastnictví

Družstevní podíl je, jak již bylo řečeno, dle ustanovení § 489 N.O.Z. věcí, lze ho tedy jako věc spoluvlastnit. Spoluvlastnictví ale může v určitých druzích družstev být nežádoucí zejména pro činnost družstva jako takového. Nežádoucí je spoluvlastnictví teoreticky v družstvu sociálním, tam ale na tuto problematiku pozitivní úprava nepamatuje.

Sice dle ustanovení § 32 odstavce 4 Z.O.K. je podíl vůči družstvu v případě spoluvlastnictví spravován jen jedním ze spoluvlastníků, pak je pro činnost družstva spoluvlastnictví v podstatě nerelevantní. Zákonodárce v obecné části hlavy šesté Z.O.K. přenechává uvážení, zda může být podíl spoluvlastněn na samotných družstvech, kdy lze vyloučit spoluvlastnictví stanovami⁶¹.

Stále může vzniknout situace, kdy stanovy sice spoluvlastnictví družstevního podílu vyloučí, ale v rámci dědického řízení je určeno rozhodnutím

⁵⁸ § 5 bod c) zákona č. 87/1995 Sb., o spotřebních a úvěrních družstvech

⁵⁹ Označení pro spořitelní nebo úvěrní družstva viz. § 1 zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech.

⁶⁰ § 4 odst. 5 zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech

⁶¹ § 597 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

soudu, že je podíl spoluvlastněn. Nabízí se vícero řešení, nejjednodušším řešením je úplná eliminace spoluvlastnictví dohodou, kdy se spoluvlastníci dohodnou na tom, kdo bude vlastníkem podílu. Složitější řešení připadá v úvahu prostřednictvím podání žaloby u civilního soudu ve věci určení, kdo bude vlastníkem podílu. To ale může být zdlouhavé a zejména v družstvech bytových je stav, kdy po delší čas nemůže budoucí člen vykonávat práva a povinnosti spojené s členstvím, nežádoucí. Dalším poněkud drastičtější řešením je úplný zánik podílu a založení nároku na vypořádací podíl, které ale nemá právní oporu v zákoně, jelikož za předpokladu, že by spoluvlastníci byli oba způsobilí být členy družstva, není důvod pro zamezení přechodu družstevního podílu. Pro účely ochrany práv nabytých v dobré víře je záhodno umožnit přechod družstevního podílu do spoluvlastnictví. Tento názor může také podporovat porovnání možné újmy, která může být způsobena jak zamezením, tak povolením přechodu družstevního podílu. Pro družstvo, jak již bylo řečeno bude zátěž z formálního hlediska minimální, jedná se o jeden družstevní podíl, ergo jedno hlasovací právo. Pro spoluvlastníky by ale zánik družstevního podílu mohl znamenat neproporční zatížení.

Dle ustanovení § 32 odst. 4 Z.O.K bude podíl vůči družstvu spravovat jen jeden ze spoluvlastníků, tudíž pro družstvo po formální stránce je v podstatě stejný vztah uplatňování práv a povinností vůči družstvu prostřednictvím podílu, který je ve výlučném vlastnictví nebo ve spoluvlastnictví. Zatímco pro spoluvlastníky by mohl být zánik družstevního podílu nevýhodný, zejména v družstvu bytovém, kde by se podíl potenciálně vázal k lukrativnímu bytu nebo bytům, které by mohly být za pár let převedeny a zpeněženy za několikanásobek hodnoty vypořádacího podílu.

4.5.2 Problematika vlivu společného jmění manželů na přechod družstevního podílu

Manželství může mít vliv na podíl a členství jako takové, kdy pozitivní úprava sice udává, že členství jednoho z manželů automaticky nezakládá členství druhého z manželů⁶², ale mohou nastat situace, kdy je družstevní podíl manželstvím ovlivněn. V obecné části hlavy šesté Z.O.K. úpravu vztahu manželství a družstva po členské nebo podílové stránce, nenajdeme, zato zvláštní část hlavy šesté Z.O.K. úpravu vztahu manželů a družstva obsahuje. Konkrétně je třeba zmínit, že tato

⁶² § 578 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

úprava se týká jen družstva bytového, kde je vzhledem k činnosti družstva relevantní manželský vztah.

Pro přechod družstevního podílu je relevantní, zda je družstevní podíl jednoho z manželů v režimu společného jmění manželů dle § 708 a násl. N.O.Z, či nikoli. Pokud je družstevní podíl součástí společného jmění manželů, tak dle ustanovení § 737 odstavce 2 Z.O.K. v případě smrti člena bytového družstva, jehož družstevní podíl spadá do společného jmění manželů, automaticky přechází na pozůstalého manžela ex lege, ergo nepřechází v kontextu řízení o pozůstalosti a není zahrnut do dědické podstaty⁶³. V případě, že je družstevní podíl ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů a není součástí společného jmění manželů přechází podíl v rámci dědické smlouvy, závěti nebo zákonné posloupnosti dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

4.5.3 Problematika odúmrti

Přechod družstevního podílu je v případě fyzických osob pevně spojen se smrtí zůstavitele a řízením o pozůstalosti, kde obecně platí, že pokud nedědí žádný dědic, připadá dědictví státu, tzv. odúmrt'⁶⁴. Otázkou je, zda může být stát členem družstva, a jak existenci jeho členství ovlivňuje přechod družstevního podílu na stát. Náповědu nalezneme v zákoně č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. V odkazu na vznik členství v družstvu citovaný zákon vysloveně zakazuje vznik členství v družstvu ve formě účasti na založení, vzniku na základě přihlášky a vzniku převodem družstevního podílu⁶⁵. Nepamatuje ale na vznik členství přechodem družstevního podílu.

Dalším vodítkem je judikatura, konkrétněji rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 31 Cdo316/2008, ze dne 9.2.2011, který rozhodl, že na stát na základě odúmrti přechází členství v bytovém družstvu. V citovaném rozsudku panoval značný rozpor v nahlížení na stát jako na dědice, kde odvolací soud argumentoval, že stát nemá stejné postavení jako dědic, to ale Nejvyšší soud popřel s argumentací „*Stát, i když není z důvodu odúmrti dědicem, má tedy, nestanoví-li*

⁶³ Jeho hodnota je ale relevantní pro dědické vypořádání.

⁶⁴ § 1634 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁶⁵ § 30 odst. 1 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích

zákon jinak, zásadně stejné právní postavení jako dědic.“. Zejména relevantním argumentem Nejvyššího soudu, zda může být stát členem nejen bytového družstva, pokud to stanovy dovolují je: „Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že zůstavitelovo členství v bytovém družstvu a nájem družstevního bytu přechází nejen na dědice, ale na každého, komu podle výsledku dědického řízení připadl členský podíl v družstvu... na tom nic nemění ani to, že stát se nemůže zúčastnit založení družstva ani do něj vstoupit nebo členství v něm nabýt převodem, neboť zde nabytí majetku pramení zezákonem stanovené povinnosti státu převzít (jako odúmrtí) veškerý zůstavitelův majetek. S tímto majetkem je příslušná organizační složka povinna naložit v souladu tímto zákonem (srov. § 30 odst. 3 zákona č. 219/2000 Sb. ve znění pozdějších předpisů).“. Závěrem tedy z citovaného lze dovodit, že členství v družstvu může v rámci odúmrti přejít na stát. Toto členství by bylo spravováno v souladu s ustanovením § 30 odst. 3 zákona č. 2019/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, příslušnou organizační složkou státu.

4.5.4 Problematika splynutí a rozdělení družstevního podílu

Institut splynutí družstevního podílu reaguje na jeden ze základních principů demokratizace družstva, a to umožnění členům vlastnit jen jeden družstevní podíl. Nežádoucí situace by mohla vzniknout v případě, kdy by družstevní podíl přešel na právního nástupce, který je zároveň již členem téhož družstva. Bez intervence by tedy vlastnil dva družstevní podíly. Zákonodárce zmíněné situaci předchází ustanovením § 606 Z.O.K., kde udává zákonnou povinnost splynutí družstevních podílů, pokud stávající člen nabude jeden nebo více družstevních podílů přechodem nebo převodem. Ačkoli zákonodárce zákonnou úpravou vyžaduje splynutí družstevních podílů, mohou mít stále negativní vliv na činnost družstva práva třetích osob k podílu, který by jinak splynul. Tato práva brání řádnému splynutí družstevních podílů, neboť nemohou splynout, pokud dosavadní člen tuto skutečnost neošetří dohodou s osobou, které právo je s podílem spojeno, do doby, než tato práva zaniknou⁶⁶. Právem třetí osoby může být například právo zástavy dle ustanovení § 1320 N.O.Z..

⁶⁶ § 606 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

Rozdělením družstevního podílu lze docílit převodem nebo přechodem. K rozdělení může dojít v družstvu bytovém a dá se říci „obecném“, dle úpravy hlavy šesté Z.O.K.. Zejména relevantní je ale v družstvu bytovém, kde rozdělení nemohou stanovy jakkoli omezovat nebo ani úplně vyloučit. Prakticky v bytovém družstvu znamená rozdělení družstevního podílu jehož součástí je nájem alespoň dvou družstevních bytů rozdělení původního podílu, tak, aby vzniklo vícero nových družstevních podílů navázaných na jednotlivé byty z předchozí množiny. Rozdělit družstevní podíl lze tudíž jedině za předpokladu, že je původní člen nájemcem nejméně dvou družstevních bytů, přechodem nebo převodem na vícero dalších podílů.

K právním účinkům rozdělení v případě bytového družstva dochází nejdříve splněním vkladové povinnosti k základnímu členskému vkladu v souladu s ustanoveními § 563 a násl. Z.O.K.. Nedílnou součástí rozdělení členského podílu v bytovém družstvu a také z velké části účel rozdělení v praxi je převod práv a povinností nebo přechod práv a povinností na jednotlivé družstevní byty zvláště, typicky při dalším pronájmu jiným osobám, proto zákonodárce nařizuje při rozdělení vymezení, se kterým z nových podílů bude spjat nájem jakého družstevního bytu. V družstvu „obecném“ dle šesté hlavy Z.O.K. je princip rozdělení družstevního podílu obdobný, rozdělení lze ale stanovami zakázat a vyžaduje souhlas představenstva. Pro oba typy družstev dále platí, že podíl rozdělit nelze, pokud by důsledkem byl pokles majetkové účasti nabyvatele nebo převodce pod výši základního členského vkladu, který udávají stanovy⁶⁷. Specifikum u rozdělení družstevního podílu právnických osob spočívá v situaci, kdy dle ustanovení § 605 odst. 2 Z.O.K., pokud zaniká právnická osoba s vícero právními nástupci a je s tímto přechodem udělen souhlas představenstvem, má se za to, že představenstvo souhlasilo toliko s rozdělením družstevního podílu.

4.6 Převod oproti přechodu družstevního podílu

Z poznatků v předešlých kapitolách lze konstatovat, že základním rozdílem mezi převodem a přechodem družstevního podílu je vůle původního člena, kdy převod je založen na vůli původního člena, zato přechod nikoli. Teorii podporuje mnohá literatura nebo komentář JUDr. Zdeňka Čápa k ustanovení § 602 Z.O.K.,

⁶⁷ § 607 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

kde uvádí, že: „*Na rozdíl od převodu družstevního podílu, který je důsledkem vůle převádějícího a přejímajícího člena, je přechod družstevního podílu na vůli dosavadního člena družstva nezávislý...*“. Toto tvrzení ovšem není toliko přesné, protože v případě právnických osob je rozdílem mezi zánikem právnické osoby s právním nástupcem, kdy podíl přejde na právního nástupce, či nikoli je dle ustanovení § 605 odst. 1 žádost o povolení přechodu představenstvem ještě před samotným zánikem, lze dovést, že v tomto případě je dokonce určitá vůle ze strany zanikající právnické osoby vyžadována. Velkým rozdílem je též osud původního podílu, kdy při přechodu původní družstevní podíl zaniká vždy, zatímco při převodu podíl nezaniká za předpokladu, že na další osobu je převedena jen část podílu. Dalším rozdílem mezi převodem a přechodem je forma, kdy převod je realizován dvoustranným právním jednáním a přechod nikoli. Také okruh osob, na které může být podíl převeden je rozdílný. Družstevní podíl lze převést na člena téhož družstva v podstatě vždy (s výjimkou vysloveného zákazu ve stanovách), ale převod na nečlena družstva musí být stanovami zmíněn a dovolen. Přechod problematiku, zda je právní nástupce členem téhož družstva, pokud pomineme problematiku splnutí družstevních podílů, či nikoli neřeší. Lze najít také společné znaky, mezi nimi je zakotvení povinnosti, stanovami nebo zákonem, souhlasu představenstva s převodem nebo přechodem.

4.7 Proces přechodu družstevního podílu z praktického hlediska

Proces přechodu družstevního podílu je odlišný podle původního vlastníka družstevního podílu. Pokud se jedná o družstevní podíl původně vlastněný fyzickou osobou, je přechod družstevního podílu závislý na dědickém řízení následujícím po smrti zůstavitele. Tento proces je relevantní pouze pro osoby fyzické, kdy dědické řízení, jak napovídá ustanovení § 137 Z.Ř.S., je vázáno na smrt fyzické osoby.

Pro osoby právnické je relevantní právní událostí zánik právnické osoby. Relevantní právní úpravou pro samotný proces přechodu družstevního podílu jsou zejména předpisy: zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních a zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev.

4.7.1 Dědické řízení v rámci jehož je obsažen družstevní podíl

Prvním krokem pro vypořádání družstevního podílu je zahájení formálního řízení u příslušného soudu. Nutno zmínit, že úkony soudu v prvním stupni vykonává soudem pověřený notář v roli soudního komisaře v souladu s ustanovením § 100 Z.Ř.S.. Dědické řízení začíná zpravidla bez návrhu, za předpokladu, že se soud dozví o smrti fyzické osoby nebo o prohlášení za mrtvou. Na návrh dědické řízení začíná v případě, že si navrhovatel činí právo na pozůstalost⁶⁸.

Dalším stěžejním krokem je zjistit, kdo může být potenciálním dědicem a jaký je celkový objem jmění zůstavitele. Pověřený notář v předběžném šetření za účelem zjištění potenciálních dědiců může nahlížet do seznamů a rejstříků, zejména pak do evidence obyvatel, evidence právních jednání pro případ smrti nebo evidence listin o manželském majetkovém režimu. Napomoci k určení okruhu potenciálních dědiců zpravidla dochází výsledkem relevantních dosud známých účastníků řízení⁶⁹, často je hlavním vodítkem výpověď vypravitele pohřbu, pokud je na základě poznámky obsažené v úmrtním listu znám⁷⁰. Družstevní podíl bude posléze zapsán do seznamu aktiv v soupisu pozůstalosti, za předpokladu, že jeho přechod není zakázán ať už stanovami nebo zákonem. Pro určení, kdo bude družstevní podíl dědit je důležité zjistit relevantní informace, jako je například, zda byl družstevní podíl zmíněn v pořízení pro případ smrti dle ustanovení § 1491 a násl. N.O.Z.. Pokud je pořízením pro případ smrti jako dědic označen jediný dědic, přechází družstevní podíl na něj, pokud je označeno vícero dědiců přejde družstevní podíl do spoluvlastnictví, kde je zejména za situace, kdy stanovy vylučují spoluvlastnění družstevního podílu je záhodno, aby tento stav dědici vyloučili na základě vzájemné dohody. Pokud neexistuje pořízení pro případ smrti družstevní podíl přechází na dědice dle zákonné posloupnosti a relevantních dědických tříd dle ustanovení § 1633 a násl. N.O.Z.. Pokud není relevantního způsobilého dědice v rámci zákonné posloupnosti, je dědicem stát viz. kapitola „*Problematika odúmrti*“ dále rozšiřující tuto situaci.

⁶⁸ § 138 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

⁶⁹ § 146 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

⁷⁰ § 82 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení

4.7.2 Přechod družstevního podílu v rámci přeměny obchodní společnosti

Družstevní podíl původně vlastněný právnickou osobou může, za předpokladu, že představenstvo dá souhlas, přejít na právního nástupce. Předpokladem je v tomto případě samotná existence právního nástupce, pokud právní nástupce neexistuje družstevní podíl zaniká. V praxi právnické osoby zanikají s právním nástupcem prostřednictvím tzv. přeměn, které jsou prováděny fúzí, rozdělením a změnou právní formy⁷¹. Relevantní pro přechod podílu jsou jen ty přeměny, při kterých původní člen družstva zanikne a to tedy: fúzí sloučením, fúzí splynutím, rozdělením ve variantě rozštěpení.

Přeměnou fúzí sloučením nebo splynutím dochází k zániku původní společnosti, v našem případě původního člena družstva a její jmění přechází na nástupnickou společnost. Družstevní podíl, který je součástí jmění původní společnosti tedy přechází v rámci jmění na společnost novou. Rozdílné mezi fúzemi sloučením a splynutím je existence nástupnické společnosti, kdy při fúzi sloučením již nástupnická společnost existuje a dochází k zániku jedné, či více společností, které se následně slučují v jednu již existující společnost. Při splynutí je na rozdíl od sloučení požadavek na zánik alespoň dvou původních společností, které následně splynou v jednu nově vzniklou společnost. Při přeměně rozdělením nehraje roli, zda jmění zaniklé společnosti přechází na vícero nově vzniklých společností nebo na vícero již existujících společností, je předpokládáno, že družstevní podíl přechází na vícero právních nástupců.

Pro účely zmíněných přeměn jsou z hlediska přechodu družstevního podílu relevantní zejména ustanovení § 605 Z.O.K., které udává zákonnou povinnost původní společnosti ještě před svým zánikem požádat představenstvo. Přeměnou, kde je předpokladem přechod družstevního podílu jedné zaniklé právnické osoby na vícero právních nástupců hraje roli druhý odstavec zmiňovaného ustanovení, který zakládá fikci souhlasu představenstva s rozdělením družstevního podílu, pokud představenstvo schválí přechod družstevního podílu na vícero nástupnických společností. Dalším relevantním ustanovením je § 606 Z.O.K. zejména proto, kdy nástupnická společnost je sama členem stejného družstva jako zanikající právnická osoba. Podíl v tomto případě za splnění zákonných podmínek přechodem splyne

⁷¹ § 174 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

dnem nabytí. Důležité zmínit, že přechod družstevního podílu v případě přeměn právnických osob nabyde, není-li dáno zákonem jinak, právních účinků zápisem do obchodního rejstříku⁷².

5 Užití inovativních technologií pro družstevnictví a přechod družstevního podílu

Automatizace a digitální transformace je nevyhnutelnou součástí naší budoucnosti. Digitální transformaci se již poslední dekádu dostává velké pozornosti na světové, ale také evropské úrovni. V září 2023 Evropská komise vydala publikaci „2023 Report on the state of the Digital Decade“, ve které nastiňuje doporučení pro členské státy v oblasti digitální transformace. Tento segment se bude soustředit na možnosti využití technologií jako jsou technologie sdílených registrů, blockchain, smart contracts, tokenizace se soustředěním na využití v družstevnictví a problematice přechodu družstevního podílu. Hlavním tématem a soustředěním zmíněných technologií je zejména práce s daty, tedy jejich správou, ochranou a použitím.

Při rozmachu práce s daty je velice důležité nastavit jejich dostatečnou ochranu. Tento problém je již na globální úrovni řešen přísnou regulací. Pro nás je relevantní zejména Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 679/2016, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů, známější dle zkratky „GDPR“, reprezentující „General Data Protection Regulation“. Na nařízení o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů navazuje také tuzemská úprava v podobě zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů⁷³. Tato úprava zajišťuje ochranu osobních údajů, či dat fyzických osob. Pro jiná data, než data osobní je pak stěžejní Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2854/2023 o harmonizovaných pravidlech pro spravedlivý přístup k datům a jejich využívání, známé také jako „Data Act“ nebo „Akt o datech“. Jednání o ucelenější podobě Aktu o datech bylo jednou z priorit zatím druhého českého předsednictví v Radě Evropské unie v roce 2022.

⁷² § 59 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

⁷³ Viz. ustanovení §1 zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů.

5.1 Technologie sdílených registrů založená na blockchainu

Technologie sdílených registrů (dále „D.L.T.“) založená na blockchainu je jednou z technologií, která v poslední dekádě strhla lavinu inovací zejména na finančních trzích, kde je využívána zpravidla, ale ne striktně k obchodování s digitálními aktivy⁷⁴. Hlavními přínosy implementace blockchain D.L.T. je nezpochybnitelnost obsahu, odolnost vůči kyberkriminalitě a možnost automatizace pomocí implementace dalších technologií.

Na D.L.T jako takovou lze pohlížet jako na technologii umožňující sdílení dat mezi vícero zařízeními v určité síti, které mohou fungovat jak veřejně a data v jejich rámci může sdílet s zobrazovat každý, nebo soukromě, kdy data může sdílet a zobrazovat jen někdo s určitým oprávněním. Hlavní funkcionalitou je neexistence jednoho centrálního zařízení, které sdílí kopii svých dat ostatním zařízením, což ho vystavuje riziku manipulace s daty, ale namísto toho jsou data sdílena všemi zařízeními ostatním zařízením. Síť zařízení následně obsahuje stejný obsah na všech zařízeních v určité síti současně.

Blockchain je typ D.L.T., který umožňuje sdílení dat mezi vícero zařízeními, kdy pohyby dat jsou zaznamenávány na každém zařízení v síti současně⁷⁵ (dále „*blockchain*“). Rozdílem mezi blockchainem a tradičními databázemi je zaznamenávání pohybů dat nebo transakcí, kdy v případě blockchainu jsou pohyby zaznamenávány na všech zařízeních současně (všechna zařízení obsahují stejnou „kopii“ dat ve všech momentech svojí existence), zatímco tradiční databáze zpravidla pohyby dat nezaznamenávají a data jsou ukládána na jednom centralizovaném zařízení, které svojí „kopii“ sdílí ostatním zařízením, neexistuje zde tedy sdílení dat mezi zařízeními rozdílných od zařízení centrálního.

Specifikum blockchainu je dále uspořádávání pohybů dat do tzv. bloků, které jsou v blockchainu ukládány. Bloky mohou být uspořádány podle určitých kritérií, podle zamýšlených funkcí (typicky rozdělení na obsahové bloky a *mining* bloky, dále rozvedeno v kapitole „*Verifikační konsenzus pro propis dat do*

⁷⁴ MATERWALA Huned, *A Review of Blockchain Architecture and Consensus Protocols: Use cases, Challenges, and Solutions*, Basel, 2019

⁷⁵ BERRYHILL Jamie, BOURGERY Théo, HANSON Angela, *Blockchains Unchained: Blockchain Technology and its Use in the Public Sector*, OECD Working Papers on Public Governance No. 28, Paříž: OECD, 2018, str. 10

blockchainu“), či významu bloku. Zpravidla jsou bloky také uspořádávány víceúrovňově a nejvýše postavené bloky obsahují bloky podřazené, tento přístup je patrný zpravidla v objemnějších ekosystémech obsahující například vícero databází v rámci jednoho blockchain ekosystému. Jakmile nastane pohyb dat mezi zařízeními nebo zařízení a vnějším světem, je tento pohyb po verifikaci navždy nezměnitelnou součástí blockchainu.

Bezpečnost a v podstatě nezpochybnitelnost obsahu blockchainu zajišťuje tzv. „*hashing*“. Ve zjednodušené podobě se jedná o matematický algoritmus, který kryptograficky každému pohybu na blockchainu vytvoří jedinečný identifikátor odvíjející se od obsahu pohybu dat. Obecně platí, že druhově určené pohyby mají identifikátor nesoucí společné znaky, a proto je blockchain schopen do určité míry sám odhalovat zmanipulovaný obsah.

Dále verifikuje stávající obsah blockchainu nebo nově přidaný obsah nalézáním odchylek od ostatních dat, které již verifikovány byly, tím je zajištěna dá se říci nezpochybnitelnost obsahu, protože každý zásah do obsahu dat v blockchainu je nejprve verifikován, a pokud se chybný nebo manipulovaný obsah přece jen dostane do blockchainu viz kapitola „*Verifikační konsenzus pro propis dat do blockchainu*“ je alespoň zaznamenán s možností být v budoucnu přepsán opravným vstupem.

Praktickým příkladem je identifikátor za použití algoritmu SHA – 256. Pro účely práce byla do kryptografického algoritmu vstupem textová data „*Podil Jan Novak*“. Algoritmus přidělil zadanému textu identifikátor „*ace0afed3c32d0734632b691c4e37a4fead41e8ea4be5d0674059c751588fcf0*“, zatímco pokud je zadán skoro identický text nepatrnou odchylkou „*Podil Jan NOvak*“, algoritmus přidělí diametrálně odlišný identifikátor: „*894d5a2eb4ee436d7373666910afc6f472c76590715af0818123ebc64b845f81*“⁷⁶.

5.1.1 Architektury Blockchain D.L.T.

D.L.T. blockchain může být nastaven několika způsoby, tzv. architekturami, které ovlivňují vnitřní správu blockchainového ekosystému, zejména pak povolení

⁷⁶Výsledky vygenerovány pomocí – SHA-256 hash calculator dostupný online na <https://xorbin.com/tools/sha256-hash-calculator>

pro zobrazování obsahu, přidávání obsahu a verifikace obsahu. Lze rozdělovat dvě obecné koncepce blockchainu, a to veřejný „public“ a soukromý nebo privátní „private“⁷⁷.

Veřejný blockchain lze dále dělit na veřejný bez nutnosti oprávnění „public permissionless“ a veřejný s nutností oprávnění „public permissioned“. Veřejný bez nutnosti oprávnění je přístupný široké veřejnosti, která může zobrazovat nebo přidávat obsah, který je následně verifikován. Veřejný s nutností oprávnění je o něco uzavřenější oproti veřejnému bez nutnosti oprávnění, protože obdobně v obou verzích může široká veřejnost obsah zobrazovat, ale přidávání a verifikace obsahu leží na uživatelích s relevantním oprávněním.

Soukromý blockchain lze dále dělit dle úrovně oprávnění, kdy soukromý blockchain může obecně fungovat tak, že všichni, kdo mají oprávnění se blockchainu účastnit mají zároveň oprávnění přidávat obsah a verifikovat obsah. Další verzí fungování soukromého blockchainu je vymezení oprávnění určitých účastníků blockchainu, tedy kdo může obsah přidávat nebo verifikovat. Nutno podotknout, že žádný blockchainový ekosystém není stejný, ergo v obecné rovině nelze konkrétně kategorizovat. Rozmanitost blockchainu ale umožňuje v podstatě nekonečnou množinu možností, jak lze oprávnění uživatelů v rámci blockchainových ekosystémů nastavit pro požadované funkcionality. V družstevnictví a zejména v přechodu družstevního podílu lze architekturu volit například v závislosti na stanovách upravujících přechod družstevního podílu, či jiných pro družstvo relevantních funkcionalit, dále bude rozvedeno v kapitole „Ideální systém pro inovativnější přechod podílu v družstvu“.

5.1.2 Verifikační konsenzus pro propis dat do blockchainu

Jak již bylo nastíněno dříve, data se do „kopie“ blockchainu, který je ve vždy identický v celém ekosystému propisují po verifikaci analyzující, zda mají data správnou a požadovanou formu, obsahové náležitosti a podobně. Proces propisování dat do blockchainu jako takový je sice automatizovaný, ale pro propis

⁷⁷ BERRYHILL Jamie, BOURGERY Théo, HANSON Angela, *Blockchains Unchained: Blockchain Technology and its Use in the Public Sector*, OECD Working Papers on Public Governance No. 28, Paříž: OECD, 2018, str. 18-19

dat z tzv. „*mining nodes*“, tedy úložišť blockchainu (tzv. bloků), která uchovávají data připravená pro propis do „*ostré*“ a již nezměnitelné části blockchainu je třeba konsenzu, který je v každém blockchainu nastaven odlišně, viz. kapitola „*Architektury Blockchain D.L.T.*“. Pokud je systém verifikace řádně nastaven, lze verifikaci správnosti dat automatizovat v plném rozsahu. Nejpoužívanějšími modely verifikace adic dat do blockchainu jsou tzv. „*Proof of work consensus*“ (dále P.o.W.), „*Proof of stake consensus*“ (dále P.o.S.), „*Proof of authority consensus*“ (dále P.o.A.) nebo „*Round of robin consensus*“ (dále R.o.R.)⁷⁸. Zmíněné modely tedy upravují, kdo a jak může verifikovat, zda jsou data z „*mining nodes*“ správná a připravena na propsání do nezměnitelného blockchainu.

5.1.3 P.o.W. model

Tento model je, jak již anglický název napovídá, model, při kterém je pro verifikaci, zda mají data v „*mining node*“ řádné náležitosti žádoucí dokázat dá se říci postup, při kterém byl obsah „*mining node*“ vytvořen. Praktickým příkladem je kryptoměna bitcoin, kdy ten, kdo má zájem na tom vlastnit bitcoin originárním způsobem, nikoli tedy na sekundárním trhu prostřednictvím přeprdeje již existujícího bitcoinu, musí bitcoin „*vytěžit*“ a přidat záznam o vytěžení na blockchain. Konsenzuální model P.o.W. pro propsání této transakce na blockchain vyžaduje vyřešení složitého matematického příkladu, který vyžaduje vynaložení velkého množství výpočetní síly počítače. Po vyřešení matematického příkladu řádným způsobem řešení s postupem „*mining node*“ zkontroluje a pokud mají data vyžadované náležitosti je transakce propsána do ostré verze blockchainu a nejde již změnit⁷⁹.

5.1.4 P.o.S. model

Tento model lze označit jako model zájmový, kdy verifikaci má na starosti ten uživatel uvnitř blockchain ekosystému, který má oprávněný zájem na kvalitě dat propisovaných do nezměnitelné části blockchainu. Uživatel může být vybrán na

⁷⁸ BERRYHILL Jamie, BOURGERY Théo, HANSON Angela, *Blockchains Unchained: Blockchain Technology and its Use in the Public Sector*, OECD Working Papers on Public Governance No. 28, Paříž: OECD, 2018, str. 17.

⁷⁹ DIMITRI, Nicola. *Bitcoin Mining as a Contest. Ledger* 2. 2017, 2017(2), 31-37.

základě vícero faktorů, v blockchainech z oblasti kryptoměn to může být ten, kdo vlastní určitý objem kryptoměny nebo ten, kdo vlastní určitý obles kryptoměny nejdéle. V blockchainových ekosystémech implementovaných v jiných oblastech může být uživatel vybrán volbou dalších uživatelů⁸⁰. Specifikum tohoto modelu je takové, že identita uživatele provádějícího verifikaci není vždy známa, často jen v pseudonymizované podobě a je využívána zejména v blockchain ekosystémech, kde panuje velká míra anonymizace nebo pseudonymizace uživatelů⁸¹. V praxi tento model tedy funguje tak, že sám uživatel s oprávněným zájmem kontroluje náležitosti dat z „*mining node*“ a následně, pokud obsahují vyžadované náležitosti, jsou odsouhlaseny a propřány na blockchain. Jedním z nejznámějších kryptoměn využívající P.o.S. model je Ethereum, které jako uživatele s největším zájmem na verifikaci propisování transakcí z „*mining node*“ určuje ty, kteří vlastní velký obnos kryptoměny, a tedy mají největší zájem na zachování řádně funkce blockchainu⁸².

5.1.5 P.o.A. model

Tento model funguje na podobném principu jako P.o.S. model, je tedy určen uživatel, který má na starosti verifikaci náležitostí dat z „*mining node*“. S rozdílem, že v tomto modelu je uživatel jeden nebo vícero uživatelů, kterých identita je známá a zpravidla je verifikace transparentním procesem. P.o.A. model je užitečný zejména v blockchainových ekosystémech obchodních společností nebo jiných organizací, kde uživatel verifikující obsah „*mining node*“ je zpravidla orgán obchodní společnosti k tomu určený nebo ve formě představenstva, či jiného podobného orgánu.

⁸⁰ BERRYHILL Jamie, BOURGERY Théo, HANSON Angela, *Blockchains Unchained: Blockchain Technology and its Use in the Public Sector*, OECD Working Papers on Public Governance No. 28, Paříž: OECD, 2018, příloha C

⁸¹ BERRYHILL Jamie, BOURGERY Théo, HANSON Angela, *Blockchains Unchained: Blockchain Technology and its Use in the Public Sector*, OECD Working Papers on Public Governance No. 28, Paříž: OECD, 2018, příloha C

⁸² KAPENGUT, Elie a Bruce MIZRACH. *An Event Study of the Ethereum Transition to Proof-of-Stake*. New Brunswick, 2023. Odborný článek. Department of Economics, Rutgers University.

5.1.6 R.o.R. model

Tento model je ze zmíněných nejméně populární z důvodu velice úzkého vymezení uplatnění, pro které je prospěšný. Jeho použití je relevantní zejména pro menší blockchain ekosystémy s nízkým počtem uživatelů a vzájemnou důvěrou. Model funguje na náhodném nebo periodickém určování uživatelů, kteří mohou verifikovat obsah „*mining node*“ a propisovat data na nezměnitelný blockchain. Uživatelé verifikátoři se tedy pravidelně střídají v činnosti.

5.1.7 Relevance pro družstevnictví a přechod družstevního podílu

Blockchain je základním stavebním kamenem pro automatizaci relevantních procesů a implementaci dalších technologií do blockchain ekosystému. Relevantní pro družstevnictví je zejména pro vytváření prostředí obsahující nezpochybnitelný obsah s žádanými formálními náležitostmi, a proto jsou eliminovány situace zpochybnění například znění dvoustranných právních jednání uvnitř družstva, evidence členů, evidence vkladů a splnění vkladových povinností.

Pro přechod družstevního podílu je blockchain, jak již bylo řečeno, relevantní pro umožnění automatizace pomocí implementace dalších technologií vyžadovaných pro relevantní použití blockchainu, například chytré smlouvy. Při přechodu družstevního podílu lze na blockchain nahlížet ve více rovinách, a to v rovině, kdy je blockchain implementován jen na úrovni družstva a je v podstatě limitován interakcí s vnějším světem, který není na stejné úrovni digitalizace a pro přechod družstevního podílu je blockchain prospěšný zejména v automatizaci například práva na vypořádání dle § 623 a násl. Z.O.K., pokud přechod není možný. Pro širší relevanci je třeba se na blockchain dívat jako technologii, jejíž prospěšnost může být přímo úměrná její rozšířenosti.

Pro přechod družstevního podílu by bylo využití blockchainu nejrelevantnější nikoli na úrovni jen družstva, ale na úrovni v případě fyzických osob dědického práva nebo na úrovni relevantních právních jednání pro přechod družstevního podílu právnických osob zanesených do blockchainu. V modelové situaci přechodu družstevního podílu následujícího po smrti fyzické osoby, je implementace blockchainu prospěšná pro evidence například právních jednání pro případ smrti nebo evidence listin o manželském majetkovém režimu, kde může nastat neshoda v právně závazném znění vnesených listin, která může průběh dědického řízení

prodloužit. U právnických osob by byla pro přechod implementace na úrovni evidencí relevantní u obchodního rejstříku. Více bude rozvedeno v kapitole „*Ideální systém pro inovativnější přechod podílu v družstvu*“.

5.2 Využití smart contracts v družstevnictví

„*Smart contracts*“, neboli chytré smlouvy jsou počítačové programy sloužící pro automatizaci relevantních právních jednání⁸³. Hlavní funkcionalitou je automatizované plnění z relevantních právních jednání při splnění podmínek pro ně. Praktickým příkladem mohou být kupní smlouvy, kdy chytré smlouvy převedou digitální aktivum na relevantní smluvní stranu při zaplacení kupní částky nebo automatický vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí po uhrazení kupní ceny. Do chytrých smluv mohou být inkorporovány obsahy tradičních smluv sloužící jako zdroj podmínek pro uskutečnění plnění nebo pro zamýšlenou funkcionalitu chytré smlouvy. Pro správnou funkčnost, bezpečnost obsahu a nezměnitelnost obsahu jsou chytré smlouvy zpravidla implementovány v blockchainových ekosystémech. To může být prospěšné zejména pro minimalizaci zdrojů, jak lidských, tak finančních, potřebných pro uskutečnění plnění z právního jednání nebo vynucování práva⁸⁴.

5.2.1 Relevance chytrých smluv pro družstevnictví a přechod družstevního podílu

V družstevnictví lze implementovat chytré smlouvy v několika oblastech. První oblastí, která se nabízí pro implementaci chytrých smluv jsou vklady, zejména ty vklady, které při splnění vkladové povinnosti zakládají určitá práva a povinnosti. Například podmínka vzniku členství dle ustanovení § 563 a násl. Z.O.K., kdy chytrá smlouva například na základě splacení základního členského vkladu ve výši určené stanovami, kdy jsou stanovy inkorporovány do programu chytré smlouvy, ergo chytrá smlouva umožní vznik členství při splnění

⁸³ KOLVART Merit, POOLA Margus, RULL Addi, *Smart contracts, The future of Law and eTechnologies*, Springer International Publishing Switzerland, 2016, str. 133

⁸⁴ DE CARIA, Riccardo. *The Legal Meaning of Smart Contracts*. European Review of Private Law. 2018, 26(6), 731-751

relevantního rozsahu vkladu. Relevantní využití chytrých smluv spočívá také v kontextu seznamu členů družstva, kdy za předpokladu, že se změní údaje člena zapsané v seznamu, může být chytrá smlouva využita pro automatizované aktualizování relevantních údajů na základě oznámení a doložení aktualizovaných údajů členem v souladu s ustanoveními §580a násl. Z.O.K.. V obecné rovině lze usuzovat, že chytré smlouvy jsou schopny automaticky měnit, rušit nebo zakládat relevantní práva a povinnosti ve vztahu členů a družstva. Dalším příkladem může být vznik členství pro které je nutnost pracovního poměru člena. Pracovní poměr lze realizovat jen na základě pracovní smlouvy⁸⁵, za předpokladu, že jsou relevantní smlouvy všech zaměstnanců družstva inkorporovány do blockchainového ekosystému na úrovni družstva, jsou chytré smlouvy schopny vyhodnotit, zda ten, na koho byl družstevní podíl převeden nebo na koho v rámci právního nástupnictví přešel je zaměstnancem družstva. Problémovou situací pro tento systém by ale byla možnost, kdy dle ustanovení § 598 Z.O.K. právní nástupce zatím není zaměstnancem družstva, ale chce se jím stát. Řešením by mohlo být čestné prohlášení právního nástupce. Za předpokladu, že jsou všechny podmínky pro přechod nebo převod splněny, chytrá smlouva „založit“ členství a automaticky zapíše relevantní údaje do seznamu členů dle § 580 a násl. Z.O.K.. Chytré smlouvy lze využít obdobně při přechodu družstevního podílu, který vyžaduje souhlas představenstva, kdy za předpokladu, že představenstvo souhlas udělí⁸⁶, může chytrá smlouva automaticky „založit“ členství, zapsat relevantní informace do seznamu členů dle ustanovení § 580 a násl. Z.O.K. nebo může automatizovaným způsobem vyrozumět relevantního právního nástupce pomocí elektronické pošty nebo datové schránky automaticky generovaným vyrozuměním.

Inkorporace chytrých smluv je pro přechod družstevního podílu potenciálně prospěšná také na úrovni jiných institucí, které figurují v procesu přechodu družstevního podílu. Chytré smlouvy by například mohly napomoci v automatizaci oznamování smrti fyzické osoby příslušnému soudu dle ustanovení § 137 Z.Ř.S., kdy chytrá smlouva bude schopna na základě zpracování úmrtního listu automatickým způsobem oznámit smrt příslušnému soudu. Obdobně je možné automatizovat například vyrozumívání určitých osob dle ustanovení § 164

⁸⁵ § 33 odst. 1 zákona č. 262/2006., zákoník práce

⁸⁶ Viz. Ustanovení § 604 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

odst. 1 Z.Ř.S., které jsou bezesporu dědici například dle evidence obyvatel⁸⁷. Chytrá smlouva by v tomto případě automaticky vyrozuměla osoby, které jsou vedeny v evidenci obyvatel a u kterých je pravděpodobné, že jsou zákonnými dědici.

5.2.2 Problematika právní relevance chytrých smluv

Chytré smlouvy jsou doposud přímým způsobem neregulovány v mnoha zemích světa včetně České republiky. V případech právních systémů, kde jsou chytré smlouvy implementovány, ale nejsou přímo regulovány se nabízejí dva pohledy. Prvním z nich je podřazení chytrých smluv ve smyslu dvoustranného právního jednání pod již existující, ale ne vždy úplně padnoucí regulaci⁸⁸. Druhým a poněkud konzervativnějším způsobem je zkrátka nenazírat na chytré smlouvy jako na právně relevantní.

V rovině právního řádu České republiky by měla mít chytrá smlouva právní relevanci. Chytré smlouvy lze typologizovat jako právní jednání učiněné v písemné formě, elektronicky nebo jinak digitálně automatizovaným způsobem. V problematice právního jednání lze najít oporu v N.O.Z.. Jak již bylo řečeno chytré smlouvy se dají považovat jako právní jednání učiněné písemnou formou. Tato forma je dle ustanovení § 559 N.O.Z. zvolitelná „...*není-li ve volbě formy omezen ujednáním nebo zákonem.*“, ergo tam, kde není vyžadována jiná forma, nežli písemná lze právní jednání učinit chytrou smlouvou. Pro právní jednání v písemné formě se dále použije ustanovení § 562 N.O.Z., které předpokládá právní účinky písemného právního jednání učiněného v elektronické formě za předpokladu, že elektronická forma právního jednání umožňuje zachycení dvou stěžejních složek, a to spolehlivé zachycení obsahu a jednoznačné určení jednající osoby. Tyto požadavky jsou chytrou splněny prostřednictvím existence záznamu obsahu v blockchainovém ekosystému, kdy záznam obsahuje jak nezpochybnitelný obsah, tak nezpochybnitelný identifikátor jednající osoby. Odstavec druhý zmíněného ustanovení záhodně klasifikuje spolehlivé záznamy „...*provádějí-li se systematicky a posloupně a jsou-li chráněny proti změnám...*“, chytré smlouvy podřazení pod spolehlivý záznam bezesporu splňuje. K právnímu jednání

⁸⁷ Viz. zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech

⁸⁸ V této fázi se v začátcích ocitlo také družstevnictví, viz. kapitola „*Vývoj legislativního rámce pro družstevnictví*“.

v písemné formě zákon ukládá pro platnost právního jednání povinnost podpisu jednatelky osoby, který ale může, pro chytré smlouvy bezpochyby výhodně, být nahrazen mechanickými prostředky, typicky digitálním podpisem, a to v ustanovení § 561 odst. 1 N.O.Z., kde ukládá, že: „*K platnosti právního jednání učiněného v písemné formě se vyžaduje podpis jednatelky. Podpis může být nahrazen mechanickými prostředky tam, kde je to obvyklé. Jiný právní předpis stanoví, jak lze při právním jednání učiněném elektronickými prostředky písemnost elektronicky podepsat.*“. Zmíněný zvláštní předpis stanovující, jak lze při právním jednání učiněném elektronicky písemnost elektronicky podepsat je pro chytré smlouvy relevantní zákon č. 297/2016 Sb., o službách vytvářející důvěru pro elektronické transakce, který upravuje použití zaručeného elektronického podpisu, uznávaného elektronického podpisu nebo kvalifikovaného elektronického podpisu⁸⁹. Z výše uvedených poznatků lze usuzovat, že v právním řádu České republiky mají chytré smlouvy právní relevanci a jejich obsah lze vymáhat vhodnými právními kroky.

5.3 Využití A.P.I.s

A.P.I.s neboli „*application programming interfaces*“ v češtině označovány jako aplikační programové rozhraní jsou počítačové programy, které slouží pro sběr relevantních dat ať už z webových stránek, v tomto případě mluvíme o tzv. „*webových rozhraních A.P.I.*“, nebo z nejrůznějších souborů, seznamů a podobně. Prakticky si lze A.P.I. představit jako donášku potravin, kdy si osoba objedná určité položky a kurýr chtěné položky v obchodě nakoupí a přinese tomu, kdo si je objednal. Takto ve velice zjednodušené formě fungují A.P.I., kdy chtěná data reprezentují objednaný nákup a A.P.I. reprezentuje činnost kurýra.

5.3.1 Relevance A.P.I. pro družstevnictví a přechod podílu v družstvu

V současnosti jsou A.P.I.s používány už poměrně často hlavně ve formě webových rozhraní A.P.I., pro družstevnictví by využití A.P.I.s bylo nejvíce výhodnév situacích, kdy člen družstva požaduje výpis o vybraných informacích ze seznamu členů. Proces by se využitím A.P.I.s stal automatizovaným, nebylo by

⁸⁹ Viz. ustanovení §5, §7 a dalších zákona č. 297/2016 Sb., o službách vytvářející důvěru pro elektronické transakce.

zatěžováno družstvo, minimalizovaly by se náklady zatěžující výpis relevantních informací. Náklady by se v podstatě skládaly jen ze zdrojů využitých na provoz A.P.I. Pro přechod družstevního podílu by využití A.P.I.s bylo relevantní vždy, když jakákoli strana zúčastněná na přechodu družstevního podílu, například notář jako soudní komisař dle ustanovení §100 Z.Ř.S., potřebuje pro realizaci přechodu družstevního podílu získat chtěná data z mnoha zdrojů nebo seznamů. Prakticky se může jednat o nahlížení do evidence právních jednání pro případ smrti, evidence listin o manželském majetkovém režimu nebo další relevantní zdroje. V obecné rovině lze říci, že využití pro A.P.I. pro družstevnictví a přechod družstevního podílu je relevantní vždy, pokud pro vnitřní správu nebo přechod jako takový je potřeba získat automatizovaným a spolehlivým způsobem relevantní data.

5.4 Tokenizace

Tokenizace je technologie používaná zejména na trzích s digitálními aktivy, ale její využití sahá do mnohých dalších oblastí. Tokenizací lze rozumět záměnu aktiva nebo podílu za token. Lze rozlišovat dva typy tokenů, a to zastupitelné a nezastupitelné (NFTs⁹⁰), kdy zastupitelný token, jak již název napovídá je zaměnitelný za token stejného druhu, zatímco nezastupitelné tokeny jsou jedinečné tokeny, které nelze zaměnit za tokeny jiné. Mimo finanční trhy se nezastupitelné tokeny využívají například v trhu s nemovitostmi, kdy nemovitost je zaměněna za token, který lze následně obchodovat⁹¹. Hlavním důvodem, proč je tokenizace na finančních trzích populární je fakt, že token lze vlastnit za použití pseudonymizace nebo částečné anonymity, kdy strany obchodu s tokenem nemusí znát identitu prodejce tokenu. Zpravidla identitu držitele tokenu zná jen platforma, na které je token obchodován, existují ale platformy neznalé identity uživatelů. Dalším příkladem mohou být investice do movitých věcí, kdy je token propojen s fyzickým objektem, jako například investiční alkohol nebo jiné sběratelské kousky. Držitel tokenu v tomto případě přímo nevlastní danou věc, ale hodnota tokenu na trhu se pohybuje společně s hodnotou věci, na kterou je token navázán. Zpravidla je obchodování s tokeny výhodnější než obchodování se sběratelským kouskem jako

⁹⁰ V odborné literatuře se setkáme spíše se zkratkou „NFTs“, tedy Non-Fungible Tokens.

⁹¹SERRANO Will, *Real Estate Tokenisation via Non Fungible Tokens*, University College London, Londýn, str. 1

takovým, protože tokenizace umožňuje v podstatě nekonečné a nenáročné dělení jednoho tokenu, v praxi to může znamenat nižší vstupní náklady investorů, kteří chtějí spekulací s cenou navázaného aktiva generovat zisk.

Nutno podotknout, že tokeny vyžadují existenci blockchainového ekosystému, v rámci jehož budou existovat. Výhodou záměny tokenu za podíl v obchodní společnosti je zjednodušení transakce v případě prodeje podílu nebo jiného pohybu podílu mezi vícero osobami nebo zakrytí citlivých osobních údajů při transakci mezi osobami.

5.4.1 Relevance tokenizace pro přechod družstevního podílu

Tokenizace v oblasti přechodu družstevního podílu je v kontextu současné úpravy přechodu družstevního podílu méně užitečná než ostatní zmíněné technologie. Hlavní překážkou pro využití potenciálu tokenizace je zejména fakt, že pozitivní úprava v rámci přechodu družstevního podílu pojímá přechod jako dá se říci dvě odlišné po sobě jdoucí instance, a to zánik družstevního podílu následující po zániku dosavadního člena s právním nástupcem⁹² a vznik družstevního podílu právnímu nástupci⁹³. Tím je způsobeno, že družstevní podíl ve formě tokenu by musel být v rámci blockchainu opakovaně zanášen jako zaniklý a vzniklý, ergo by při frekventovanější obměně členské základny v důsledku zániků dosavadních členů s právním nástupcem mohl být pro provozovatele blockchainového ekosystému zatěžující. Další překážkou je fakt, že družstvo jako takové je definováno dle § 552 odst. 1 Z.O.K. jako „...*společenství neuzavřeného počtu osob, které je založeno za účelem vzájemné podpory svých členů nebo třetích osob, případně za účelem podnikání.*“, je tedy předpokládána ne stálá členská základna, jejíž členství je navázáno na členský podíl⁹⁴, proto může být proměnný počet družstevních podílů ve formě tokenů zatěžující pro administraci blockchainového ekosystému.

Tokenizaci lze vnímat jako jakýsi vedlejší produkt, kdy je spíše využitelná pro převod družstevního podílu obdobně jako u obchodu s nemovitostmi, tak v případě bytových družstev by tokenizace mohla napomoci méně náročnému

⁹² Viz. § 610 bod d) zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

⁹³ Viz. § 577 odst. 1 bod c) zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

⁹⁴ § 595 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

převodu družstevního podílu. Lze dovodit, že tokenizace jen za účelem využití pro přechod družstevního podílu postrádá smysl. Zato pokud bude družstevní podíl tokenizován za jiným účelem, procesu přechodu družstevního podílu by nemělo být jakkoli uškozeno.

5.5 Ideální systém pro inovativnější přechod podílu v družstvu

Jak již bylo zmíněno v dřívějších kapitolách, hlavním stavebním kamenem pro digitální transformaci přechodu družstevního podílu je blockchainový ekosystém, který je schopen zajistit sdílení dat pro předem vymezený okruh uživatelů⁹⁵. Z pohledu, zda by měl být blockchain implementován na úrovni družstva nebo na úrovni jiných institucí se nabízí pro přechod družstevního podílu implementace blockchainového ekosystému v obou případech, tedy na úrovni jiných institucí spravující evidence relevantní pro přechod družstevního podílu zejména evidenci listin o manželském majetkovém režimu dle Předpisu Notářské komory České republiky o Evidenci listin o manželském majetkovém režimu, evidenci právních jednání pro případ smrti, dle Předpisu Notářské komory České republiky o Evidenci právních jednání pro případ smrti. V tomto případě by se jednalo o implementaci na úrovni Notářské komory České republiky, kdy může být implementováno vícero blockchainových ekosystémů pro jednotlivé evidence nebo zavedení jednotného blockchainového ekosystému pro správu všech nebo vybraných evidencí uvnitř Notářské komory České republiky.

Pro přechod družstevního podílu právnických osob v rámci přeměn obchodních společností nebo družstev dle zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev se nabízí implementace na úrovni veřejného rejstříku, kdy obdobně jako u evidencí Notářské komory České republiky by byl blockchain implementován pro potřeby správy dat. Zejména u obsáhlých a často se měnících databází je implementace blockchainu zejména prospěšná, protože zajišťuje bezpečnou správu dat.

Optimální, ba dokonce jedinou možnou architekturou pro implementaci blockchainu do zmíněných evidencí je bezesporu soukromý blockchain se striktním vymezením uživatelů, kteří mohou obsah zobrazovat nebo přidávat. Výjimkou je

⁹⁵ S výjimkou veřejného blockchainu, který předpokládá neurčitou základnu uživatelů.

Obchodní rejstřík zřízený na základě zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, kdy jsou zápisy veřejně přístupné, ale například v kontextu ustanovení § 25 odst.2 a podobných tohoto zákona toto pravidlo zcela neplatí, neboť ne všechny údaje obsažené ve veřejném rejstříku jsou určeny pro zobrazování širší veřejností. Proto v případě obchodního rejstříku by nejprospěšnější byla architektura kombinující prvky veřejného blockchainu pro zobrazování údajů určených pro širokou veřejnost, prvky soukromého blockchainu pro určení uživatelů, kteří mohou zobrazovat obsah nad rámec údajů určených pro širokou veřejnost a kteří mohou obsah přidávat.

Nejprospěšnějším verifikačním modelem pro přidávání obsahu ve zmíněných blockchainových ekosystémech je jednoznačně P.o.A., který zajišťuje největší transparentnost ve formě vymezení uživatele nebo uživatelů, kteří mohou obsah verifikovat. P.o.W. by mohl v teoretické rovině být také relevantní, neboť určitý obsah, který je vkládán do evidencí zpravidla nevyžaduje kontrolu obsahu, v praxi se může jednat například o rozhodnutí soudu o manželském majetkovém režimu dle ustanovení §4 odst. 3 Předpisu Notářské komory České republiky o Evidenci listin o manželském majetkovém režimu, kdy by propis dat o rozhodnutí soudu mohlo být verifikováno na základě předem daných znaků, protože obsahová stránka je v diskreci a odpovědnosti soudu. Mohlo by se jednat o verifikaci velice zjednodušeným tzv. „*minigem*“ obdobně jako u kryptoměn, kdy pokud je prokázán původ vkladu obsahu soudem, bude obsah následně verifikován programem kontrolujícím formální náležitosti, pokud bude vklad obsahu soudem splňovat formální náležitosti bude obsah verifikován a vložen.

Implementace blockchainu na úrovni družstva by byla prospěšná pro problematiku přechodu družstevního podílu také samostatně, zejména jako základní kámen pro implementaci dalších technologií nebo vnitřní správu právních jednání, či pro přechod družstevního podílu relevantní zápisy. Příkladem je správa seznamu členů a do ní relevantní zápisy například vyznačování členů jako zaniklých dle ustanovení § 583 Z.O.K.. Příznivější pro funkci blockchainu na úrovni družstva by byla situace, kdy je blockchain zaveden také současně na úrovni pro přechod družstevního podílu relevantních institucí.

Verifikační model vhodný pro blockchainový ekosystém v rámci družstva se může odvíjet podle množiny dat, která budou blockchainem sdílena. Za předpokladu, že budou do blockchainu zahrnuta všechna data od stanov, právních

jednání, seznamu členů a další, nabízí se model P.o.A., kdy v tomto případě by bylo autoritou představenstvo, nebo pověřená osoba z řad představenstva. Za předpokladu, že by byl blockchain využit jen pro správu vybraných dat nebo pro implementaci dalších technologií umožňujících automatizovat jen vybrané procesy, je stěžejní posoudit, kdo je žádoucí osobou pro verifikaci. Zde by bylo možné použití modelu R.o.R., kdy by se sice nejednalo o R.o.R. v nejpoužívanější verzi, tedy, že se verifikátoři obměňují náhodně z řad účastníků blockchainu, ale jednalo by se o použití R.o.R. principu tak, že by se verifikátoři obměňovali, ale například jen z řad členů představenstva.

Existence blockchainového ekosystému zejména relevantní pro přechod družstevního podílu, avšak zcela utopická se nabízí na úrovni všech „veřejných“ evidencí. Tedy všech evidencí veřejnoprávních subjektů. Vznikl by centrální blockchainový ekosystém, bloky by mohly být uspořádány do vícero úrovní podle institucí, další úrovní by mohly být jednotlivé evidence. Smyslem celého ekosystému by tedy byla centralizace evidencí, zabezpečení evidencí nebo příprava na implementaci dalších technologií. Výhodou by bylo zajisté vynaložení menších nákladů, než pokud by byly blockchainové ekosystémy implementovány jednotlivě v jednotlivých institucích nebo jednotlivých evidencích. Výhodná by byla také harmonizace podoby ekosystému zejména příznivá pro nekomplikovaný výkon dohledu orgány dohledu. Pro zmíněný centrální systém by bylo vyžadováno velice komplexní nastavení oprávnění osob, které mohou určitý obsah zobrazovat, přidávat nebo verifikovat.

V kontextu architektury by centrální blockchain pravděpodobně vyžadoval kombinaci prvků soukromého a veřejného blockchainu, kdy pro data části blockchainu určená k zobrazování širokou veřejností by byla oprávnění nastavena způsobem zajišťujícím zároveň možnost do obsahu nahlížet širokou veřejností, ale zároveň striktním vymezením verifikátorů nebo osob s oprávněním přidávat obsah. Pro část centrálního blockchainu obsahující data nepřístupná veřejnosti je nastavení oprávnění poněkud jednodušší, kdy by oprávnění kopírovala model soukromého blockchainu a nastavovala kdo z jaké instituce je oprávněn do určitého bloku přidávat obsah nebo verifikovat obsah z „*mining node*“. Verifikační model v centrálním blockchainu může záviset na vícero faktorech. Prvním faktorem, jež je potřeba vzít na vědomí je míra jednotnosti nastavení blockchainu, kdy při větší harmonizaci z verifikačních modelů v kapitole „*Verifikační konsenzus pro propis*

dat do blockchainu“ bude použitelný pouze dá se říci pro evidence zřizované osobami veřejného práva nejvíce univerzální model, a to model P.o.A.. Při menší míře harmonizace verifikačních modelů napříč veřejným blockchainovým ekosystémem se nabízí řešení ve formě odlišných verifikačních modelů implementovaných na nejnižší úrovni blockchainu, kdy pro bloky, kde je nejprůzračnější použití odlišných modelů od P.o.A. bude možnost implementovat model jiný. To by mohlo zajistit větší míru automatizace adic obsahu do blockchainového ekosystému a minimalizovat zátěž pro verifikátory.

Po implementaci blockchainového ekosystému by v ideálním světě byly v rámci blockchainu zakomponovány chytré smlouvy. Jejich funkcionality by se odvíjely od toho, v jakém ze zmíněných verzí blockchainu budou existovat. Při blockchainu na úrovni jednotlivých institucí by pro přechod družstevního podílu mohly chytré smlouvy sloužit pro automatizace právních jednání vztahujících se k nutným krokům navázaných na přechod družstevního podílu. Příkladem může být automatický zápis přeměny obchodní společnosti v rámci již přechází družstevní podíl do obchodního rejstříku za splnění předpokladů pro zápis dle zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev. Nebo právní jednání spojené se smrtí zůstavitele, kdy chytrá smlouva může při splnění podmínky, která by mohla spočívat v žádoucím vyhotovení úmrtního listu dle zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, za matriční úřad oznámit smrt fyzické osoby příslušnému soudu dle ustanovení § 137 Z.Ř.S.. Chytrá smlouva implementovaná na úrovni soudu by toliko byla schopná na základě oznámení matričního úřadu zahájit řízení a pověřit soudního komisaře⁹⁶.

Na úrovni družstva by implementace chytrých smluv mohla sloužit v obecné rovině pro právní jednání nevyžadující složité právní kroky. Jmenovitě pro správu vkladů a jejich plnění nebo výpisy ze seznamu členů a podobně. Pro přechod družstevního podílu by implementace chytrých smluv mohla sloužit k automatizaci několika procesů. Automatizace by byla možná v situacích, kdy přechod družstevního podílu vyžaduje souhlas představenstva. V případě fyzických osob by chytrá smlouva mohla být naprogramována v kontextu ustanovení § 604 Z.O.K. tak, že pokud dědic požádá o souhlas představenstva s členstvím řádným způsobem, zde by musela být vyžadována písemná forma například ve formě formuláře se

⁹⁶ § 100 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

zakomponováním relevantní dokumentace pro dokázání, že má dědic opravdu právo na vznik družstevního podílu, tak družstevní podíl po souhlasu představenstva vznikl a byl adekvátně zanesen do seznamu členů bez toho, aniž by tento proces musel být vykonán pověřenou osobou z řad družstva. Obdobně by chytrá smlouva zanesla vzniklý družstevní podíl do seznamu členů za situace, kdy se představenstvo žádosti nevěnovalo v zákonné lhůtě třiceti dnů⁹⁷. Pokud by představenstvo žádost odmítlo, chytrá smlouva by v tomto případě mohla být naprogramována tak, aby po zamítnutí žádosti automaticky vypočítala výši vypořádacího podílu dle ustanoveních § 623 a následujících Z.O.K. a vypořádací podíl automaticky vyplatila nebo jen přenechala družstvu výpočet vypořádacího podílu k dalšímu naložení. U družstevního podílu právnických osob by chytré smlouvy v kontextu ustanovení § 605 odst. 1 Z.O.K. mohly za předpokladu situace, kdy představenstvo nebude souhlasit s přechodem družstevního podílu nebo se k žádosti právnické osoby o přechod družstevního podílu vůbec nevyjádří, zánik družstevního podílu vyznačit do seznamu členů, a obdobně jako u předchozího užití vypočítat výši vypořádacího podílu s následným splacením nebo jen přenechat družstvu podklad o výši vypořádacího podílu. Chytré smlouvy by se daly použít též pro problematiku splynutí družstevních podílů, kde v kontextu ustanovení § 606 Z.O.K., které udávám že družstevní podíl může splynout jen za předpokladu, že není zatížen právem třetích osob. Chytrá smlouva by mohla být naprogramována tak, že je do obsahu chytré smlouvy zaneseno pojednání o právech třetích osob a v moment, kdy práva zaniknou chytrá smlouva automaticky družstevní podíly sloučí. Obdobně by mohla fungovat při inkorporaci dohody člena, jehož podíl má splynout a třetí osoby, kdy chytrá smlouva by automaticky sloučila družstevní podíly v moment, kdy by zanikly dle dne určeného dohodou.

Implementace chytrých smluv v situaci, kdy je založen centrální blockchainový ekosystém osob veřejného práva obsahující mimo další data z evidencí relevantní pro přechod družstevního podílu, by byla prospěšná pro proces přechodu družstevního podílu v obdobné míře jako u varianty implementace jen na úrovni jednotlivých institucí. Praktickým rozdílem by byly náklady, které by mohly být v důsledku distribuce mezi vícero institucí nižší. Výhodou by bezesporu byl také lepší výkon dohledu, kdy orgán dohledu nad ku příkladu zpracováním osobních údajů bude lépe dohled vykonávat v jednom blockchainovém

⁹⁷ § 604 odst. 3 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

ekosystému, byť velikostně většimu než ve vícero různorodých blockchainových ekosystémech.

Pro přechod družstevního podílu by v ideálním světě byla prospěšná implementace A.P.I.s, které by sloužily pro získávání chtěných dat z evidencí. Tyto data mohou mít dvojí funkci. První funkcí by byl sběr dat automatizovaným způsobem naprogramovaným uvnitř chytrých smluv. Chytré smlouvy, jak bylo několikrát řečeno, právně jednají za splnění určitých podmínek, při použití adekvátně naprogramovaných A.P.I.s by chytré smlouvy mohly data relevantní k splnění podmínek pro právní jednání obstarávat samy z předem definovaných zdrojů. Praktickým příkladem by mohly být zápisy do seznamu členů při implementaci A.P.I. na úrovni družstva. Například při zániku právnické osoby s právním nástupcem bude A.P.I. naprogramována tak, že pokud bude přeměna právnické osoby s právním nástupcem zanesena do obchodního rejstříku, A.P.I. o tom „informuje“ chytrou smlouvu, která následně tuto skutečnost bude schopna zanést do seznamu členů jako zánik družstevního podílu původní právnické osoby a vznik družstevního podílu právního nástupce. Další funkcí pro A.P.I. může být sběr relevantních dat z evidencí, ale bez propojení s chytrou smlouvou, ergo by následné využití dat leželo na oprávněné osobě. Tímto by byl alespoň proces získávání relevantních podkladů pro přechod družstevního podílu zjednodušen a zároveň by se stal méně náročným na lidské zdroje a odolnějším za eliminace velké části lidského faktoru.

Pro přechod družstevního podílu je implementace A.P.I. jen v rámci družstva užitečná jen v limitované množině situací, ale pro družstvo jako takové je kombinace chytrých smluv a A.P.I. přínosná obecně ve všech situacích, kdy k právnímu jednání inkorporovaném do chytré smlouvy je třeba získat relevantní data z přístupných zdrojů. V kontextu přechodu družstevního podílu by implementace A.P.I. mohla být dále prospěšná například pro situace, kdy družstevní podíl přejde v rámci přeměn obchodních společností dle zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev. A.P.I. by zde mohlo zajišťovat nahlížení do seznamu členů právním nástupcem dle ustanovení § 583 Z.O.K..

Implementace A.P.I. se jeví jako nejpřínosnější v modelu, kdy vznikne centrální blockchain obsahující evidence vedené osobami veřejného práva. V obecné rovině by A.P.I. mohly nahradit nejrůznější žádání o nahlížení do evidencí, jejichž rychlost vyřízení je závislá na lidském faktoru, ergo pokud

centrální blockchainový ekosystém obsahuje chtěná data v jednom z bloků a ten, kdo data chce získat má oprávnění pro jejich získání, měla by A.P.I. být při odborné implementaci schopna data získat. Pro přechod družstevního podílu by implementace A.P.I. v rámci centrálního blockchainového ekosystému mohla znamenat mnohem rychlejší a bezpečnější přístup institucí účastněných na procesu přechodu družstevního podílu k relevantním obsahům evidencí. Praktickým příkladem mohou být úkony notáře jako soudního komisaře v řízení o pozůstalosti, který by za pomoci A.P.I. mohl nahlížet do relevantních evidencí pro účely předběžného šetření v kontextu ustanovení § 139 Z.Ř.S..

Zvážení zakomponování tokenizace mezi inovativní technologie pro přechod družstevního podílu se zdá jako zbytečný. Tokenizace družstevního podílu by sice v ideálním světě mohla být pro podíly v obchodních společnostech a družstvech přínosem, ale nikoli na poli přechodu družstevního podílu, kdy forma, v jaké podíl existuje nehraje pro přechod zásadní roli. Přechod družstevního podílu by byl dá se říci spíše zatížen tokenizací, nežli vylepšen. Tokenizace by pro přechod družstevního podílu postrádala na smyslu v zamyšlení se nad největšími výhodami tokenizace. Jednou z výhod je ochrana citlivých údajů držitele podílu. Tyto údaje by ale v procesu přechodu družstevního podílu fyzické osoby vyšly na povrch v rámci dědického řízení bez ohledu na to, zda je podíl ve formě tokenu, či nikoli. Další výhodou je lepší obchodovatelnost a v podstatě nekonečná možnost dělení tokenu. Tato funkcionalita je obdobně pro přechod družstevního podílu nepodstatná.

5.6 Problémy využití inovativních technologií pro družstevnictví a přechod podílu v družstvu

Inovativní technologie jsou často brány jako rizikové zejména z právní stránky, kdy novost technologií je často staví mimo platný legislativní rámec. To zpravidla zapříčiní právní nejistotu nebo kostrbaté užití analogie při podřazování inovativních řešení pod platný legislativní rámec. Tento stav je nebezpečný zejména z odpovědnostního pohledu, kdy často není jasné, v jaké míře je nebo zda vůbec může být někdo odpovědný za úniky dat, nefunkčnost technologií, chyby technologií a podobně. Nedostatky v právní kvalifikaci nebo podřazenosti pod právní nomu mohou zapříčinit v mezních případech stav, kdy inovativní technologie sice bude

použitelná, ale společnosti nebo jednotlivci jí implementovat nebudou z obavy nejisté právní relevance. Úskalí inovativních technologií spočívá také v připravenosti společnosti, která je odlišná v závislosti na složení populace, vzdělanosti populace v oblasti I.C.T. nebo jiných faktorech, mezi nimiž mohou být faktory kulturní, či náboženské.

Zpravidla proto jsou inovativní technologie implementovány tak, aby ten, kdo je nechce nebo nemůže využívat stále mohl využívat tradiční postupy a nebyl implementací inovativních technologií nad míru omezován⁹⁸. Přístup dá se říci inkluzivní regulace umožňující využití alternativního řešení pro skupiny, které by mohly být neproporčně zatíženy povinností využívat inovativní technologie se dá vnímat vícero pohledy. Prvním pesimistickým pohledem lze inkluzivní regulaci vnímat jako neprospěšnou a pokrok brzdící. Tento pohled se ale často jeví jako nesprávný, protože povinná implementace inovativních technologií sice v některých sférách společnosti může znamenat rychlejší pokrok, ale v dalších sférách může znamenat v krajních případech až likvidační následky, typicky pro SMEs⁹⁹, či jednotlivce.

Dalším způsobem, jak lze vnímat inkluzivní regulaci je jako jakýsi přechodný stupeň, kdy ti, kteří inovativní technologii chtějí využívat jí implementují, zato ti, kteří technologii nechtějí nebo nemohou využívat zpravidla využívají tradičnější alternativu. Důležitý je zde ale prvek přechodného stupně. Ten sice počítá s využíváním tradiční alternativy, ale jen po dobu vymezeného časového rámce, po jehož skončení se stane využívání nové technologie povinné. Hlavní výhodou je minimalizace neproporčního zatížení novou technologií s možností jak monitoringu tzv. „best practices“¹⁰⁰ regulátorem nebo budoucím uživatelem pro co nejméně problematickou tranzici v době, kdy bude využívání inovativní technologie povinností. Regulátor v tomto případě může získat vhled do implementační praxe a může na základě tohoto vhledu specifikovat povinné

⁹⁸ Příkladem může být implementace eObčanky v České republice, kdy je inovativní použití možností, nikoli povinností.

⁹⁹ Termín označující malé a střední podniky blíže definovaný například v doporučení Evropské Komise „*Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises*“.

¹⁰⁰ Ustálený termín označující všeobecně vyzkoušené procesy, či koncepce nebo procesy, či koncepce všeobecně vnímané jako nejprospěšnější.

implementace inovativní technologie pozměnit ještě před účinností právního předpisu, jež povinnost ukládá a zajistit méně problémovou tranzici.

Úskalím inovativních technologií může být také bezpečnost, kdy při neodborné implementaci, zejména pak při chybném nastavení základní infrastruktury, nerozvážném nastavení oprávněných osob zasahovat do systému, nedostatečném testování jak ze strany regulátora, tak povinného¹⁰¹. Neodbornou manipulací může vzniknout značná újma na ochraně osobních údajů, finančních prostředků nebo kvalitě dat, což může být v krajních případech pro implementátora velice nákladné z hlediska odpovědnostního nebo nápravy do žádaného stavu.

Problémová může být, typicky v případě předpisů Evropské unie zakládajících povinnost pro členské státy založit povinnost pro svoje občany implementovat určitou inovativní technologii, připravenost odborníků, kteří by po praktické stránce byli najímáni pro provádění potřebných kroků pro implementaci inovativní technologie. Poptávka po nich může být v případě nesprávného nastavení časového rámce pro spuštění právním předpisem natolik velká, že nebude implementace v časovém rámci možná. Zpravidla je tomu předcházeno dostatečnou diskuzí s členskými státy nebo dlouhou dobou od platnosti po účinnost nařízení nebo směrnice¹⁰² za účelem možnosti členských států připravit se na inkorporaci inovativní technologie do právního řádu nebo na implementaci.

¹⁰¹ Pro testování se nabízí tzv. sandboxy v regulační nebo jiné formě. Jedná se o testovací prostředí pro inovativní produkty, kdy testování probíhá v kontrolovaném prostředí dle předem vymezeného testovacího plánu. Viz. Digitální regulační sandbox agentury CzechInvest podřízené pod Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky.

¹⁰² Příkladem může být již zmíněné nařízení Akt o datech, který má lhůtu 12 měsíců od platnosti do účinnosti.

6 Závěr

Přechod družstevního podílu je regulatorně pojat mnohdy velice stručně, a ne vždy terminologicky přesně v kontextu interpretace práva. Pozitivní úprava často nepřesně používá termín dědění v případech zániku právnické osoby a následnému přechodu družstevního podílu, což může být při neznalosti souvislostí a terminologie soukromého práva dělat obtíže. V obecné rovině družstevní podíl přechází na právního nástupce v rámci řízení o pozůstalosti nebo přeměn obchodních společností. Zákon připouští modifikaci nebo úplné zamezení přechodu družstevního podílu, například podmínění přechodu družstevního podílu souhlasem představenstva. U fyzických osob může být přechod družstevního podílu stanovami podmíněn souhlasem představenstva, ale u osob právnických pozitivní úprava souhlas představenstva s přechodem družstevního podílu právnické osoby vyžaduje vždy. Přechod družstevního podílu je upraven v obecné úpravě reprezentované prvním dílem hlavy šesté Z.O.K. a úpravě zvláštní reprezentované dílem druhým a třetím hlavy šesté Z.O.K. nebo zákonem č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech.

V družstvech bytových na právního nástupce přechází družstevní podíl zaniklého člena spolu s nájmem družstevního bytu nebo právem na uzavření nájemní smlouvy. Přechod družstevního podílu v bytových družstvech nelze vyloučit, pokud právnímu nástupci svědčí právo nájmu nebo uzavření nájemní smlouvy. Sociální družstva z povahy jejich činnosti, tedy podpory znevýhodněných osob, kdy členem sociálního družstva mohou být jen ti, kteří jsou znevýhodněnou osobou nebo ti, kteří pomáhají znevýhodněným osobám, je převod a přechod družstevního podílu zakázán. Podíl v družstevních záložnách přechází obdobně jako udává obecná úprava s určitými výjimkami, například nepřípustností rozdělení družstevního podílu při přechodu.

Pokud družstevní podíl nepřejde, tak zaniká a současně zakládá právo na vypořádání ve formě vypořádacího podílu. Zákon ve vícero instancích bohužel umožňuje vznik „šedých zón“, typicky v problematice přechodu družstevního podílu v rámci odúmrti na stát nebo problematice spoluvlastnictví družstevního podílu, rozdělení družstevního podílu, či splnutí družstevního podílu. Tyto „šedé zóny“ nejsou mnohdy upraveny zákonem, ani relevantní judikaturou (případ spoluvlastnictví), proto jsou často v rukou interpretace soudní moci nebo orgánů družstev.

Přechod družstevního podílu je v současné době realizován tradičními metodami, které jsou mnohdy zbytečně zatěžující pro členy družstva nebo pro družstvo jako takové, diplomová práce v druhé části navrhuje a analyzuje implementaci vybraných inovativních technologií do činnosti družstev se soustředěním na přechod družstevního podílu. Jmenovitě se diplomová práce věnovala potenciální implementaci technologie sdílených registrů a jí podřazených blockchainových řešeních. Implementace blockchainu pro správu dat uvnitř družstev a osob veřejného práva účastníci se na procesu přechodu družstevního podílu je stěžejní pro digitální transformaci. Blockchain by, pokud je odborně implementován, zajistil bezpečnost dat, nezměnitelnost dat a menší zátěž družstev nebo osob veřejného práva při přechodu družstevního podílu.

Po blockchainu je bezesporu stěžejní pro digitální transformaci a využití inovativních technologií pro správu a nakládání s daty v plném potenciálu implementace chytrých smluv zajišťující automatizaci vybraných právních jednání důležitých pro přechod družstevního podílu. Chytré smlouvy lze implementovat na úrovni družstev, kde by byly prospěšné jak pro automatizaci právních jednání mezi členy a družstvem, ale také na poli přechodu družstevního podílu, kde mohou napomoci k automatizaci například vyplácení vypořádacího podílu zaniklého člena pokud podíl nepřejde na právního nástupce nebo k automatizaci právních jednání v kontextu souhlasu představenstva s přechodem družstevního podílu.

Ruku v ruce s implementací chytrých smluv jde implementace A.P.I., jež slouží k získávání chtěných dat pro účely plnění z chytrých smluv nebo pro další procesy týkající se přechodu družstevního podílu. Typicky se jedná o výstupy z evidencí, či rejstříků a jiných datových úložišť. A.P.I. by napomohla hlavně s minimalizací nákladů na lidské zdroje při získávání výstupů z evidencí, rejstříků nebo jiných.

Připravenost tuzemského legislativního rámce na implementaci inovativních technologií v kontextu přechodu družstevního podílu je překvapivě příznivá. Největší zátěží by ale pro legislativní rámec byla implementace blockchainu zapříčiněnou komplexností celého systému, ale také různorodostí, kdy každý blockchainový ekosystém není a ani nemůže být totožný, protože každý blockchainový ekosystém je implementován za řešením odlišných problémů. Chytré smlouvy a A.P.I.s jsou dle mého názoru připraveny na implementaci v rámci existující pozitivněprávní úpravy pro většinu právních jednání.

7 Cizojazyčné resumé

This thesis is describing the passage of a cooperative share and consists of two main parts. The first part is describing the essential cooperative components for a better understanding the passage itself. Also a brief historical part is included. The second part is focusing on analysing chosen innovative technologies and their addition to the cooperative and passing of a cooperative share framework.

The passage of a cooperative share is different for a cooperative share previously owned by a natural person and for a cooperative share previously owned by a legal person. In both instances, the passage is linked to a legal event constituting either death in case of natural persons or dissolution of a legal person.

Legal framework of cooperative share passage consists of a *lex generalis* regulation and *lex specialis* regulation, each governing passage of a cooperative share in different forms of cooperatives. Generally a cooperative share can pass onto other persons that are eligible to be a member of such cooperative. Laws or bylaws can amend the terms of passage. A legal person in order to pass its cooperative share has to have a permission from the governing body of a cooperative. Without explicit permission the share will not pass. A cooperative share of a natural person passes via the inheritance process whereas the cooperative share of a legal person passes via a transformation of the legal person.

This work also analyses chosen innovative technologies and their potential use in passing of a cooperative share. Namely technologies such as blockchain technology, smart contracts, A.P.I.s or tokenisation are mentioned.

8 Seznam použitých pramenů

Zákony

1. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
2. Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech
3. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
4. Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev
5. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
6. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
7. Zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech
8. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení
9. Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických osob a o evidenci svěčenských fondů
10. Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti
11. Zákon č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce
12. Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích
13. Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů

Historické předpisy

1. Císařský patent č. 253/1852 ř.z., tzv. starý spolkový zákon
2. Zákon č. 70/1873 ř.z., o společenstvech pro napomáhání živnosti a hospodářství
3. Zákon č. 53/1954 Sb., o lidových družstvech a družstevních organizacích
4. Zákon č. 27/1959 Sb., o družstevní bytové výstavbě
5. Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník
6. Zákon č. 94/1988 Sb., o bytovém, spotřebním a výrobním družstevnictví
7. Zákon č. 69/1949 Sb., o jednotných zemědělských družstvech
8. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Další předpisy

1. Předpis Notářské komory České republiky o Evidenci listin o manželském majetkovém režimu
2. Předpis Notářské komory České republiky o Evidenci právních jednání pro případ smrti
3. Předpis Notářské komory České republiky o Seznamu listin o manželském majetkovém režimu
4. Nařízení Evropského parlamentu a Rady 2016/679, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů
5. Nařízení Evropského parlamentu a Rady 2023/2854, o harmonizovaných pravidlech pro spravedlivý přístup k datům a jejich využívání

Literatura

1. N. STEARNS, Peter. *The Industrial Revolution in World History*. Westview Press, 2013. ISBN 978-0-8133-4730-1
2. ROCHDALE PIONEERS MUSEUM, *A History of the Co-operative Movement: from the Rochdale Pioneersto the Present Day*, 2021
3. FAIRBAIRN, Brett. *THE MEANING OF ROCHDALE: THE ROCHDALE PIONEERS AND THE CO-OPERATIVE PRINCIPLES*, Working or Discussion Paper. Saskatoon,

- Kanada: University of Saskatchewan, 1994
4. MILOV, Milo Ján. *Slovenské družstevníctvo v prehľade*. Bratislava: Prípravný výbor Storočnice slovenského družstevníctva, 1947
 5. NĚMCOVÁ, Lidmila. *Vybrané kapitoly z českého družstevníctví*. Praha: Družstevní asociace ČR, 2001. ISBN 80-238-7912-X
 6. BUGAN, Patrik. *Historie, vývoj, současnost a budoucnost družstevního peněžnictví v České republice, resp. Československu*. Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta
 7. ČÁP, Zdeněk, Jiří ČÁP a Miroslav MACHALA. *Družstvo v novém soukromém právu a v právní praxi*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-094-4, strana 19
 8. *České družstevníctví a vybrané statistické údaje za rok 2022*, Praha 2023, Družstevní asociace ČR
 9. MATERWALA Huned, *A Review of Blockchain Architecture and Consensus Protocols: Use cases, Challenges, and Solutions*, Basel, 2019
 10. BERRYHILL Jamie, BOURGERY Théo, HANSON Angela, *Blockchains Unchained: Blockchain Technology and its Use in the Public Sector*, OECD Working Papers on Public Governance No. 28, Paříž, 2018
 11. DIMITRI, Nicola. Bitcoin Mining as a Contest. *Ledger* 2. 2017, 2017(2), 31-37.
 12. KAPENGUT, Elie a Bruce MIZRACH. *An Event Study of the Ethereum Transition to Proof-of-Stake*. New Brunswick, 2023. Odborný článek. Department of Economics, Rutgers University.
 13. KOLVART Merit, POOLA Margus, RULL Addi, *Smart contracts, The future of Law and eTechnologies*, Springer International Publishing Switzerland, 2016
 14. DE CARIA, Riccardo. The Legal Meaning of Smart Contracts. *European Review of Private Law*. 2018, 26(6), 731-751
 15. SERRANO Will, *Real Estate Tokenisation via Non Fungible Tokens*, University College London, Londýn
 16. DVOŘÁK, Tomáš. *Bytové družstevníctví*, 1. vydání, Praha, C.H. Beck, 2017, ISBN 978-80-7400-643-2
 17. POKORNÁ, Jarmila, Jan LASÁK a Josef KOTÁSEK. *Družstvo v novém soukromém právu a v právní praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-867-2